

ADAM ÇALIŞTIRANIN SORUMLULUĞU KAPSAMINDA YAPAY ZEKÂ ROBOTUN SORUMLULUĞU VE SİGORTALANMASI HUSUSUNUN DEĞERLENDİRİLMESİ

*Assessment of Liability and Insurance of the Artificial Intelligence Robots
under the Liability of the Man Employee*

Atakan Adem SELANİK*

Özet

Günümüzde yaşanan Kovid-19 salgını çok sayıda kişinin ölümüne sebep olmuştur. Bu etkinin devam edeceği ve yeni salgın dalgaları ile insanlığın yeni bir düzene geçeceği tahmin edilmektedir. Yapay zekâ kullanımının artması; çalışma hayatında daha çok yapay zekâ robotlarının yer alması ile yapay zekâ robotların çalışma esnasında üçüncü kişilere vereceği zararlardan sorumluluk hususu daha çok gündeme gelecektir.

Hukuk sistemleri, genel olarak kusur esasına dayalı sorumluluk halleri üzerine kurulmuştur. Borcun kaynağı açısından sözleşmeden ve haksız fiilden kaynaklanan borçlar olarak ayırma gidilmiş olup, bazı hukuk sistemlerinde sebepsiz zenginleşme, akit benzeri veya haksız fiil benzeri sorumluluk halleri eklenmiştir. Kusursuz sorumluluk halleri daha çok kanundan veya iş ve oluşun doğasından kaynaklı özen yükümlülüğünün yerine getirilmemesi sebebiyle uğranılan zararın tazmininde ortaya çıkmaktadır. Kusursuz sorumluluk hali olarak sayılan adam çalıştıran sorumluluğunu, sorumlu olunan kişiyle arada akdi ilişki olmaması sebebiyle akit dışı kusursuz sorumluluk hali olarak tanımlamak mümkündür. Adam seçmede, denetlemede ve talimat vermede özensizlik, adam çalıştıran açısından sorumluluk doğurmaktadır. Kanunen yazılı olmasa da işin doğası gereği, özen yükümlülüğüne aykırılığın, haksızlık olarak ortaya çıktığı da söylenebilir. Adam çalıştıranın sorumluluğu, büyük işletmelerde organizasyon sorumluluğu olarak da anılmaktadır. Robotlaşan dünyada tehlike boyutlarının artması, zararın meydana gelme olasılığını artıracığından, kimin sorumlu tutulması gerektiği konusunun, adam çalıştıranın sorumluluğu kapsamında tartışılması gerekmektedir. Tehlikenin büyük olması sebebiyle böyle bir riskin sigortalımasının da kanunen zorunlu tutulması hususu değerlendirilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Çalışan, Yapay Zekâ, Robot, Adam Çalıştıranın Sorumluluğu, Organizasyon Sorumluluğu, İşveren Sorumluluk Sigortası.

➤ *Bu makale Etik Kurul İznine tabi değildir/ This article is not subject to Ethics Committee Permission.*

➤ *Makale Geliş Tarihi/Article Received Date: 31.03.2021*

➤ *Yayın Kurulu Kabul Tarihi/Editorial Board Acceptance Date: 02.03.2022*

* Dr., Avukat, İstanbul Barosu, atakanselanik@selanik.av.tr, <https://orcid.org/0000-0002-4713-2081>

Abstract

The COVID-19 pandemic has killed many people. It is estimated that effect of Covid-19 will continue and humanity will move to a new order with new epidemic waves. As a result of increasing usage of AI with AI robots taking more part in working life, the topic of responsibility for the damages caused by AI robots to third parties during working will come to the fore.

Legal systems are generally built on liability cases which based on fault. In terms of the source of debt, a distinction is made as debts arising from contract and tortious act, also in some other legal systems, unjust enrichment, contract-like or tort-like liability situations are added. The cases of strict liability mostly arise in the compensation of the damage suffered due to the failure to fulfill the duty of care arising from the law or the nature of the business and the event. It is possible to define the employer's liability, which is considered as a state of strict liability, as a state of non-contractual strict liability, since there is non contractual relationship with the responsible person.

Carelessness in selecting, inspection and giving instructions creates responsibility for the employer. Although it is not legally written, it can also be said that due to the nature of the work, the violation of the duty of care emerges as an injustice. The responsibility of the employee is also named as the organizational responsibility in large enterprises. Since the increase in the dimensions of danger in the robotized world will increase the possibility of harm, the issue of who should be held responsible should be discussed within the scope of the responsibility of the employer. Due to the great danger, it should be considered that the insurance of such a risk is required by law.

Key words: Employee, Artificial Intelligence, Robot, Man Employee Responsibility, Organization Responsibility, Employer Liability Insurance.

Extended Summary

Employment is a subject that changes and develops in direct proportion to technology. The working life that started with the agricultural revolution has evolved into a different situation with the industrial revolution. With the rapid advancement of today's technological developments, the issue of responsibility has expanded and complicated in a new industrial revolution (Industry 4.0- 4th Industrial Revolution).

Thanks to the impressive technological advances of recent years, today's robots not only perform certain simple activities (such as bottling, packaging a product), but also work with the development of certain autonomous and cognitive features, and interact with the environment by making semi-independent decisions using the ability to learn from experience. In such a context, the legal responsibility arising from the harmful action of a robot has become a very important issue. The European Parliament has issued a "Recommendation to the Commission on Civil Law Rules on Robotics" on the Legal Status of Artificial Intelligence and Responsibility for Damages Caused by Artificial Intelligence Use. With the autonomy and unique features of the robots, many questions arise about whether to create a new category. It is predicted that artificial intelligence robots can work in areas such as driverless vehicles, drones, aged care robots, medical robots, education and employment.

Under the current legal framework, robots cannot be held responsible for actions or omissions that harm third parties. On the contrary, it will be considered that the manufacturer, operator, owner or users should be held strictly responsible for the actions or shortcomings of a robot in terms of current responsibility rules. It will be

necessary to discuss whether this responsibility should be interpreted as flawed or flawless, in which category it should be in existing legal regulations.

When looking at the historical process of the concept of perfect responsibility, it will be seen that it has developed in direct proportion with the increase in mechanization. As machines increase, hazards and flawless responsibility areas increase.

In this study, the responsibility of the artificial intelligence robot will be tried to interpret from the window of the responsibility of the man. In the legal systems, how the responsibility of the employer has developed historically and how it has been handled in common law and civil law systems will be evaluated. It will be discussed whether the Turkish Code of Obligations will be sufficient to resolve disputes. In the sense we know, the possibilities of keeping the damages of robots working with artificial intelligence in the same scope will be discussed with the provisions of the responsibility of the man. Considering the dimensions of the hazard, it will also be evaluated in terms of insuring the liability as it can cause harm to the body. Legal evaluation of these issues can also be a guide in disputes that may arise.

GİRİŞ

Adam çalıştırma, teknolojiyle doğru orantılı şekilde değişen ve gelişen bir konudur. Tarım devrimi ile başlayan çalışma hayatı, sanayi devrimiyle daha başka bir duruma evrilmiştir. Günümüz teknolojik gelişmelerinin hızlı ilerlemesi ile yeni bir endüstri devrimi (Endüstri 4.0- 4. Sanayi Devrimi) içerisinde sorumluluk konusu daha da genişlemiş ve karmaşıklaşmıştır. Son yılların etkileyici teknolojik gelişmeleri sayesinde, günümüz robotları sadece belirli basit faaliyetleri (bir malın şişelenmesi, paketlenmesi gibi) gerçekleştirebilmekle kalmayıp; aynı zamanda belirli özerk ve bilişsel özelliklerin geliştirilmesi ile çalışmakta, deneyimlerden öğrenme yeteneğini kullanarak yarı bağımsız kararlar alarak çevresiyle etkileşime girmektedir. Bu bağlamda, bir robotun zararlı eyleminden doğan yasal sorumluluğu çok önemli bir konu haline gelmiştir. Robotik faaliyetlerden kaynaklanan zarar, robotun hatalı üretiminden, hatalı kullanımından veya tehlikeli bir faaliyet içerisinde olmasından kaynaklanabilir. Tehlikeli faaliyet içerisinde çalışan robotun meydana getirdiği zararlar tehlike sorumluluğu kapsamında çözülebilir veya hatalı üretilen robotun verdiği zarar ile ilgili üretici veya imalatçının sorumluluğuna gidilebilir.

Avrupa Parlamentosu '*Yapay Zekânın Hukuki Statüsüne ve Yapay Zekâ Kullanımının Verdiği Zararlardan Sorumluluğa İlişkin Tavsiye Raporu*' (recommendations to the Commission on Civil Law Rules on Robotics¹) düzenlemiştir. Robotların özerkliği ve kendine özgü özellikleri ile yeni bir kategori oluşturulup oluşturulmayacağı konusunda da birçok soru gündeme gelmektedir. *Sürücüsüz araçlar, dronlar, yaşlı bakım robotları, tıbbi robotlar,*

¹ 16 Şubat 2017 tarihli Avrupa Parlamentosu kararı, 2015/2103 (INL) bknz. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2017-0051_EN.html (Erişim tarihi: 28.10.2021).

eğitim ve istihdam gibi alanlarda yapay zekâ robotların çalışabileceği öngörülmektedir. Mevcut yasal çerçeve uyarınca, robotların üçüncü taraflara zarar veren fiil veya ihmallerden kendileri sorumlu tutulamaz. Buna karşılık mevcut sorumluluk kuralları, açısından **üretici, operatör, sahip veya kullanıcıların bir robotun eylemlerinden veya eksikliklerinden kesinlikle sorumlu tutulması ihtiyacı** doğmaktadır. Salgın sebebiyle ortaya çıkan yeni çalışma düzeninde yapay zekâ robot kullanımları sırasında ortaya çıkacak sorumluluk, daha sık karşılaşılabileceğimiz bir konu olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.

İfa yardımcısı sorumluluğu yerine kusur esasına dayanmayan, aynı zamanda işletmelerin organizasyon sorumluluğunu da kapsayan, adam çalıştırmanın sorumluluğu düzenlemesi ele alınmıştır. Hukuk sistemlerinde adam çalıştırmanın sorumluluğunun tarihsel olarak nasıl geliştiği, common law ve civil law hukuk sistemlerinde nasıl ele alındığı hususu değerlendirilerek; Türk Borçlar Kanunu'nun uyuşmazlıkların çözümünde yeterli olup olmayacağı ortaya konulmalıdır. Bildiğimiz anlamda adam çalıştırmanın sorumluluğu hükümleri ile yapay zekâ ile çalışan robotların verebileceği zararların da aynı kapsamda tutulabilmesinin olanakları tartışılmalıdır. Diğer yandan üretim hatası, uygun olmayan ürün sebebiyle zarara uğranılması halinde organizasyon sorumluluğu yanında doğrudan imalatçı sorumluluğuna da gidilebilir. Robotik faaliyetlerin tehlikeli içermesi hali, tehlike sorumluluğu kapsamında değerlendirme yapma olanağı sağlamaktadır. Tehlikenin boyutları göz önüne alınarak bedeni zararlara da sebebiyet verebileceğinden, sorumluluğun sigortalanması hususu yönünden de değerlendirilmelidir.

I. ADAM ÇALIŞTIRANIN SORUMLULUĞU

A. Genel Olarak

Hukuki sorumluluk ilkeleri, zaman içerisinde değişim göstererek sosyal, ekonomik ve kültürel değişimlere uyarlanmaktadır. **Kusursuz sorumluluk kapsamında zararın giderilmesi borcu, zarar ile sorumluluğu doğuran olay arasında illiyet bağının kurulması ile** doğar. Sonucun meydana gelip gelmediğine bakıldığından, sonuç (netice) sorumluluğu olarak da adlandırılmaktadır. Kusura dayalı sorumluluk kapsamında ise kusur ile birlikte sorumluluk söz konusu olacaktır. Zararın meydana gelmesi ile borçlunun kusuru arasında bağ aranmaktadır. Kusur yoksa sorumluluktan da bahsedemeyiz. Zarar ile borçlunun kusuru arasında illiyet bağı kurulmalıdır².

Sanayileşme sonucu, makineye bağlı kazalar ile yapılan bilinmeyen olaylar artmaya başlamış, teknik gelişmeler neticesi makineleşme ile kazaların daha

² Bülent Tahiröğlü, Roma Borçlar Hukuku (Der 2016) 42-43; Türkan Rado, Roma Hukuku Dersleri-Borçlar Hukuku (13. Bası, Filiz 2016) 39 vd.

da artması kusur sorumluluğu ilkesinin yetersiz kaldığı düşüncesini ortaya çıkarmıştır³. Objektif sorumluluk alanındaki ilk tartışmalar, demiryolu kazalarının meydana gelmesiyle, **yüksek kârdan faydalanan işletmelerin zararlarından da sorumlu tutulması gerektiği** yönündeki sosyal düşüncelerle başlamıştır⁴. Toplumların, ihtilallerin etkisiyle değişmesi, iktisadi ve sosyal ilişkilerin belirli temellere oturmasını sağlamıştır. Birçok reform ile iktisadi ve sosyal ilişkilerde temel değişiklikler yaşanmış; kişisel hukuktan kollektif hukuka geçiş oluşmaya başlamıştır. Modern çağ ile kusur sorumluluğunun yetersiz kaldığı alanlarda, kusursuz sorumluluk ilkesi güçlenmiştir. **Ulaşım, enerji ve üretim araçlarının artması, makineleşme, kimyasal ve biyolojik buluş ve değişiklikler, birçok tehlikeyi beraberinde getirmiştir**. Bu hususlar kusursuz sorumluluk ilkesinin gelişmesinin ana etkenleridir⁵. Endüstri devriminin etkisi ile adam çalıştırma kavramı daha geniş yelpazede tartışılmaya başlanmıştır. Yapay zekâ robotların çalıştırılma alanlarının artması ile üretici ve adam çalıştırmanın sorumluluk alanları, birbirleriyle iç içe geçecektir.

B. Roma Hukuku Dönemi

Roma Hukuku'nda da en eski devirlerde objektif sorumluluk, daha geniş bir yer tutmuştur. Özellikle eski hukuk döneminde gerek sözleşme gerekse sözleşme dışı sorumlulukta borçlunun ya da zarar verenin kusuru olup olmadığı araştırılmıyor, davranışı ile bir başkasına zarar veren, kusuru olmasa dahi sorumlu tutuluyordu. Sonuca bakılarak, kendisinden beklenen sonuç meydana gelmemiş veya beklenenden daha ağır bir sonuç meydana gelmiş ise sorumluluk doğmaktaydı. Klasik hukuk ve Iustinianus dönemi ile kusur sorumluluğunun alanı genişlemeye başlamıştır⁶. Iustinianus Hukuku'nda

³ Marle-Helene Renaut, Histoire du droit des obligations, (Français, Ellipses, 2008) 8; Tahiroğlu (n 1) 44-45.

⁴ Andreas B. Schwarz, Borçlar Hukuku Dersleri (çev: Bülent Davran) I (İstanbul, 1948) 101-102; Tahiroğlu (n 1) 45.

⁵ Tahiroğlu (n 1) 45-46.

⁶ Rado (n 1) 37; Tahiroğlu (n 1) 39 vd; Zilelioğlu 241 vd; Şahin Akıncı, Roma Borçlar Hukuku, 818 sayılı BK. ve 6098 sayılı TBK ile Mukayeseli (7. Bası, Sayram 2017) 34 vd; Belgin Erdoğan, In Diem Addicto (Daha iyi teklif kaydı) (İstanbul, 1972) 25 vd; Paul Koschaker ve Kudret Ayiter, Modern Hususi Hukuka Giriş Olarak Roma Hususi Hukukunun Ana Hatları (Ankara 1975) 197 vd; Gai. İnst.3, 88: 'Omnis enim obligatio ve lex contractu nascitur ve lex delicto'; 'Her borç ya bir akitten veya haksız fiilden doğar.' düzenlemesi ile yapılan sözleşme ve haksız fiil sorumluluğu ayırımına bütün hukuk sistemlerinde rastlanmaktadır ki bu ayırım, Kıta Avrupa sistemlerinde olduğu kadar Anglo Sakson borçlar hukuku sistemlerinde de önemli yer tutmaktadır. Zamanla sadece haksız fiil ve sözleşmeden kaynaklanan sorumluluk ayırımı, bir kimseyi başkasına karşı borçlandırmakta; sorumlu tutmakta yeterli görülmemiştir. Gaius metninde daha sonraları D.44, 7, 1, pr. Gaius. 'Obligaciones aux et contractu nascuntur aut ex maleficio, aut proprio quodam iure ex variis causarum figuris'; 'Borçlar ya bir akitten ya bir haksız fiilden veyahut da diğer çeşitli sebeplerden doğarlar' ifadesine dönüşmüştür. Justinianus metninde ise akit benzeri

geçerli olan kusur sorumluluğunun etkisi günümüze kadar gelmiştir. Türk Medeni Kanunu ve Borçlar Kanunu, Alman ve İsviçre Hukuku'nun iktibas edilmesi sebebiyle, kusur kaynaklı sorumluluk konusunda Roma Hukuku'nun derin etkisi altında kalmıştır. Roma Hukuku, *Iustinianus* derlemesinde (Corpus Iuris Civilis) modern hukuklarda akdi sorumluluk sistemini kuran unsurlar bulunmaktadır⁷. Haksız fiil benzerleri 'quasi delictum' haksız fiillerde olduğu gibi bir takım ceza borçları doğuran sorumluluk türüdür. Haksız fiilde olduğu gibi yine zararın varlığı aranmaktadır. Kusur açısından bazen hafif bir ihmal veya hiçbir kusur olmadan da sorumluluğun doğduğu durumlar söz konusu olmuştur. Roma Hukuku'nda ***kusursuz sorumluluk halleri arasında aile evlatlarının ve kölelerin fiillerinden sorumluluk*** sayılabilir. Bir dönem köle veya aile evladı tarafından haksız fiil gerçekleştirilmişse, ceza davası Aile reisi (pater familias) veya malike açılırdı. Bunlar da suçluyu zarar görene vererek sorumluluktan kurtulabilirlerdi. Her ne kadar ceza davası olarak görülse de haksız fiil zararının tazmini ile neticelenen bir tarafı da bulunmaktadır. Bu nedenle burada kusursuz sorumluluk kapsamında zararın giderimi söz konusudur; diğer bir deyişle tazminat davasıdır⁸.

Gemicilere, hancılara ve ahırcılara tevdi (*receptum nautarum, cauponum, stabulariorum*) edilen mallara gelen zararlardan sorumluluk kapsamında ***gemicî, hancı ve ahırcı, kusurları olmadan da meydana gelen, beklenmedik haller dahil, meydana gelen zararlardan sorumluydu***. Iustinianus döneminde bu sorumluluk, kanuni sorumluluk haline getirilmiştir⁹. Gemi, han ve ahır işletenler, yanlarında ***çalıştırdıkları kişilerin eylemleri sebebiyle (hırsızlık) meydana gelen zararlardan da kusursuz olarak sorumlu*** tutulmuşlardır¹⁰. Aslında adam çalıştıranın sorumluluğu yanında 'custodia' sorumluluğu kapsamında da ***gözetim sorumlusu olarak kendisine bırakılan şeyin dikkatli ve devamlı nezarette (gözetimle) önlenmesi mümkün olan zararlardan sorumlu*** tutuluyordu. Otelciler, gemiciler, genel ahır sahipleri custodia sorumluluğu idi¹¹. Roma Hukuku'nda da ifaya yardımcı kişilerin fiillerinden sorumlu olunacağı

(quasi contractus) ve haksız fiil benzeri (quasi maleficium veya quasi delictum) ifadeleri eklenmiştir (Ins.3, 13, 2.) bknz. Rado (n 1) 39 vd.

⁷ Tahiroğlu (n 1) 46-47.

⁸ Tahiroğlu (n 1) 335; Rado (n 1) 158-159; Roma dönemi (Iustinianus dönemi) hatalı karar veren hakimlerin kasıtları olmasa dahi sorumlu olduklarını öngören kusursuz sorumluluğu (casus sorumluluğu) söz konusu olmuştur. Bknz. Tahiroğlu (n 1) 324; Rado (n 1) 158-159; diğer kusursuz sorumluluk halleri: "*Aktio de deiectis vel effusis*" geçilen bir yere, bir binadan bir şeyler dökülür veya atılırsa bundan zarar gören binada oturana dava açmakta idi. Bina maliki sorumluluğu gibi burada da sorumluluk ölçütü kusursuz sorumluluk (casus)' tur. Bknz. Tahiroğlu (n 1) 323-324; Rado (n 1) 158-159;

⁹ Tahiroğlu (n 1) 272.

¹⁰ Erdoğan (n 5) 145-149.

¹¹ Koschaker ve Ayiter (n 5) 197; Akıncı (n 5) 34-35.

gösteren metinler de mevcuttur. “*Gaius bir sütunun naklini üstlenen kişinin kendisi veya yardımcıları yükleme veya nakliye sırasında sütunun kırılmasına sebep olmuşlarsa, kusurları olması halinde sorumluluğun doğacağı belirtilmiştir*” (D.19, 2, 25, 7 pr.). **İşverenin yardımcı şahıs seçmedeki ve onu iş sırasındaki gözetmedeki kusuru gerekçe** gösterilmiştir (D.13, 6, 11 pr.). İşin yapılmasını üstlenen kişi bunu bir taşeronla havale edebilecektir (D.19, 2, 48 pr.) Adam çalıştıranın sorumluluğu Roma Hukuku’na dayanan köklü bir sorumluluk türüdür. **Bir kimse menfaat elde ettiği şahsın fiilinden sorumlu olmalıdır (Ex qua persona quis lucrum capit, eius factum praestare debet)**¹².

Çalıştıran zararı bizzat vermediği ve bir kusuru olmadığı halde zararın mevcudiyeti ile sorumlu tutulmaktaydı. Sadece zararın mevcudiyetinden dolayı bir suç (delictum) işlemiş gibi sorumlu tutulmaktadır. Bu hallerin quasi delictum şeklinde nitelendirilmesi sebebi de budur. Adam çalıştıranın sorumluluğunda, sorumluluğun sebebi **kişilerin seçilmesindeki kusurdur** (culpa in eligendo)¹³.

C. Civil Law Hukuk Sistemi

İsviçre Hukuku’nda, 1911 tarihli İsviçre Borçlar Kanunu (OR)’ nda karşılık gelen madde (Art) 55 başlığı ‘iş yaptıranın’ veya ‘iş gördürenin’ (geschäftsherrn) sorumluluğudur. **‘İş yaptırın, işçilerinin veya diğer yardımcı kişilerin işlerini gördükleri sırada verdikleri zarardan sorumludur; şu kadar ki böyle bir zararın doğmaması için koşulların gerektirdiği bütün dikkat ve özeni gösterdiğini veya dikkat ve özeni göstermiş olsaydı bile zararın doğmasına engel olamayacağını kanıtlarsa sorumlu olmaz (f.1). İş yaptırın, ödediği tazminat için, zarar verene, ancak onun bizzat sorumlu olduğu ölçüde rücu hakkına sahiptir (f.2)’**¹⁴.

Yardımcı kişinin davranışı yapma (dare) veya yapmama (facere) şeklinde olabilir. Zarar fiili zarar (damnum emergens) veya yoksun kalınan kar (lucrum cessans) şeklinde veya mala ya da eşyaya verilmiş bir zarar veyahut da manevi zarar olabilir. Sorumluluğun adam çalıştıran kişiye yöneltilebilmesi için adam çalıştıranın, **böyle bir zararın doğmaması için hâl ve şartların gerektirdiği bütün dikkat ve özeni gösterdiğini yahut dikkat ve özeni göstermiş olsa bile zararın doğmasına engel olamayacağını ispat edememiş olması** gerekir. Sorumluluk için **adam çalıştıranın veya yardımcı kişinin kusuruna gerek yoktur.** Adam çalıştıranın kusuru, ek kusur olarak kabul edilir¹⁵.

¹² Tahiroğlu (n 1) 48.

¹³ Rado (n 1) 159.

¹⁴ Kadriye Bakırcı, ‘İş Hukuku ve Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısından “Adam” Çalıştıranın Sorumluluğu’ Akit Dışı Kusursuz Sorumlulukta Bedensel Zararlar Uluslararası Kongresi (Türkiye Barolar Birliği Yayınları 2018) 44.

¹⁵ Hans Nater, Die Haftpflicht des Geschäftsherrn gemass OR 55 angesichts der wirtschaftlich-

İsviçre Hukuku'nda hâkim görüş, *adam çalıştırmanın sorumluluğunun yardımcı kişinin ve de adam çalıştırmanın kusurunu şart koşmaması* nedeniyle, kusursuz sorumluluk (sebepl sorumluluğu) türlerinden olup *olağan sebep sorumluluğu olduğu yönündedir*. Kurtuluş kanıtı, kusursuzluğu ispattan daha katı düzenlenmiştir. Kusur sorumluluğunda belirlenen salt ortalama özen değil, **somut olarak hal ve şartların gerektirdiği tüm objektif özenin gösterilmesi** aranmaktadır. Adam çalıştırmanın özensizliği, kusur sorumluluğuna göre daha fazla objektifleştirilmiştir. **Adam çalıştırın, ayırt etme gücüne sahip olmasa bile sorumlu olduğu ifade edilmektedir**¹⁶. OR Art.55 özen yükümlülüğü ihlaline dayalı bir sorumluluktur. Adam çalıştırın böyle bir zararın meydana gelmemesi için hal ve şartların gerekli kıldığı önlemleri aldığını ispatlayarak sorumluluktan kurtulabilecektir. Yardımcı kişiyi seçme (cura in eligendo), denetleme (cura in custodiendo) ve ona talimat verme (cura in instruendo) gerekli özeni gösterme, adam çalıştırmanın sorumluluğunu belirlemektedir. Bunun yanında **adam çalıştırın, işin görülmesi için elverişli araç gereç ve malzemenin temini**, işletme söz konusu ise **işletmenin amacına uygun organizasyonunda da sorumlu tutulmaktadır**¹⁷. OR Art.55 uygulanırken bazı uyumsuzlukların çözümünde geniş yorumlanmıştır; bu genişletmenin getirdiği ihtiyaç, bazı reform çalışmalarına sebep olmuştur. İsviçre Federal Mahkemesi kararlarında getirilen organizasyon yükümlülükleriyle adam çalıştırının sorumluluğu ağırlaştırılmıştır. 1984 tarihli (menfez olayı) kararında, menfez yerleştirilirken menfez çevresinde bulunan taşıma halkasının sökülmesi ile menfezin işçilerden birini yaralaması olayında, üretim esnasında taşıma halkasının çerçeveye yanlış yerleştirilmesini, **işletmenin eksik organizasyonu sağlama yükümlülüğü kapsamında üreticinin üretim hatası ürünleri kontrolü** böyle bir kontrol mümkün değilse üretimin en güvenli türü seçme yükümlülüğüne aykırılık olarak, sorumluluğa bağlamıştır. Buna karşılık diğer bir (fritöz olayı) kararında da yine fritözün içine termostatın hatalı yerleştirilmesi olayında üretici şirketin fritözü bizzat kontrol etmekle

technischen Entwicklung (Zurich, 1970) 7-13; Zarife Şenocak, 'Adam çalıştırının Sorumluluğunda (TBK mad 66) Özel Sorunlar' Akit Dışı Kusursuz Sorumlulukta Bedensel Zararlar Uluslararası Kongresi (Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2018) 52-53.

¹⁶ Nater (n 18) 5; Şenocak (n 18) 52-53; Heinrich Honsell, Nedim Peter Vogt und Wolfgang Wiegand, Kommentar zum Schweizerischen Obligationenrecht I (3.Aufl.,Basel-Genf-München 2003) Art.55 OR, n.1; Heinz Rey, Ausservetragliches Haftpflichtrecht (4.Aufl., Zurich-Basel-Gent 2008) N.881, N.901; BGE 97 II 221, (223); 110 II 456, (460) E.2; Fikret Eren, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (20. Bası, Ankara 2020) 643-644; Gökhan Antalya, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (2. Bası, Seçkin 2019) 258; Karl Oftinger, and Emil W Stark, Schweizerisches Haftpflichtrecht, II (Teil bd.I, Besonderer teil, 4.Aufl., Zürich, 1987) 20 N 3; Max Keller and Sonja Gabi, Haftpflichtrecht (2.Aufl., Basel et al.1988) 166.

¹⁷ Mustafa Reşit Karahasan, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler (Beta 2004) 698-706; Mustafa Ünlütepe, Organizasyon Sorumluluğu (TBK m.66/3) (Legal 2016) 20 vd; Şenocak (n 18) 54-55.

yükümlü olmadığını, çalışanı özenle seçtiğini, doğru talimatlandığını, organizasyonun uygun yapıldığından bahisle sorumlu olmadığına karar verilmiştir. İsviçre Medeni Kanunu'na yönelik reform önerilerinde, tehlikeleri yaratanın eylemlerin bireylerden çok, işletmelerden kaynaklandığı, büyük işletmelerde bireysel kusurun tespitinin zor olması sebebiyle, organizasyondaki eksikliğin zarara sebebiyet verdiği, objektif ve kollektif özensizlik ve işletme ayıbı gibi kavramlarla sorumluluğun tanımlanması gerektiği savunulmuştur. İsviçre Medeni Kanunu ön tasarısı (OR 2020 taslağı) ile iki başlıkta (49, 49a) düzenlenmesi ön görülmüş, 49 ile bildiğimiz anlamda ekonomik ve mesleki faaliyette işletme dışında kalan hizmetçi, bahçıvan gibi kişilerin eylemleri, 49a ile ekonomik veya mesleki amaçla faaliyette bulunan bir işletmede bir veya daha fazla yardımcı kişiden yaralanan kişinin bu faaliyetler kapsamında sebep olunan zararlardan, o işletmenin organizasyonunun zararı önlemeye elverişli olduğu ispat edilmediği sürece sorumlu tutulması gerektiği düzenlenmiştir¹⁸.

Alman Hukuku'nda, Alman Medeni Kanunu (BGB) madde 831, **gerçekleştirme görevlisinin**, işi gerçekleştirdiği sırada hukuka aykırı bir şekilde üçüncü bir tarafı zarara uğrattığı taktirde adam çalıştıran bu zararı telafi etmekle yükümlüdür. **Gerçekleştirme görevlisinin tanımı nispeten dar tutulmuştur.** Gerçekleştirme görevlisi, sadece **adam çalıştıranın talimatlarına bağlı olan kişidir.** Genel anlamda veya somut olayda, gerçekleştirme görevlisine, belirli bir bağlılık ilişkisinde olduğu, **başka bir kişi tarafından bir görev verilmiş olması gereklidir. Burada belirleyici olan, bu görevin örgütsel olarak bağımlı bir konumda gerçekleştirilmesidir.** Bu bağlamda adam çalıştıranın, gerçekleştirme görevlisini bu görevden mahrum bırakabilmesi veya kısıtlayabilmesi ve görevin zamanını ve kapsamını belirleyebilmesi gerekir. Serbest çalışanlar da yani serbest meslek sahipleri de zarara neden olan somut olayda, gerçekleştirme görevlisi olarak sınıflandırılabilirler. Adam çalıştıranın, işletme görevlisini görevlendirmede etkili olması gereklidir bu sebeple **bağımsız bir işletme, gerçekleştirme görevlisi değildir.** Sorumluluğun doğması için, gerçekleştirme görevlisinin, eyleminin yasaya aykırı olması yeterlidir, kusurunun bulunmasına gerek yoktur¹⁹.

¹⁸ Ünlütepe (n 20)19, 38-39 ve 49; Şenocak (n 18) 54-57; Ayşe Havutçu, Türk Hukukunda Örtülü Bir Boşluk: Üreticinin Sorumluluğu (Seçkin 2005) 56; Seda Kara Kılıçarslan, Adam Çalıştıranın Sorumluluğu (Turhan 2017) 42-47; Pierre Widmer and Pierre Wessner, Revision und Vereinheitlichung des Haftpflichtrechts, Erläuternder Bericht (Bern 2000) 124-126; Nater (n 18)117-118; Peter Jaggi, Beitrage zum Schweizerischen Juristentag (2. Halbbd. 1967) 754 vd.

¹⁹ Karl Larenz und Claus-Wilhelm Canaris, Lehrbuch des Schuldrechts, Band II2 (13. Aufl.1994) 79 III 1c (S.476 f.) ve 2 c (S.479); Georg Caspers, 'Alman Hukukunda Adam Çalıştıranın Sorumluluğu (Gerçekleştirme Görevlisinin Mali Sorumluluğu)' Akit Dışı Kusursuz Sorumlulukta Bedensel Zararlar Uluslararası Kongresi (Türkiye Barolar Birliği

Hukuka aykırı eylem, adam çalıştırmanın, **gerçekleştirme görevlisini görevlendirdiği işin görülmesi sırasında meydana gelmiş olması** gerekir. Gerçekleştirme görevlisi, görevlendirdiği işi gördüğü sırada işten bağımsız farklı bir eylemle, kasıt ile örneğin hırsızlık gibi, bir eylemle zarar verirse, bu durumda da adam çalıştırmanın, gerçekleştirme görevlisini dikkatli seçerek ve izleyerek zararı önleme durumu söz konusu olacağından, sorumlu tutulması söz konusu olacaktır²⁰. Sorumluluktan kurtulma, gerçekleştirme görevlisinin *özenle seçilmiş olması ve gerçekleştirme görevlisinin davranışının hukuka uygun olması* gereklidir²¹. Olayın özü, **gerçekleştirme görevlisinin seçiminde, bilgilendirilmesinde veya denetlenmesinde veya gerekli teçhizatın sağlanmasında adam çalıştırmanın kusuru** aranmaktadır. Gerçekleştirme görevlisinin hukuka aykırı eyleminden adam çalıştırmanın sorumlu tutulmasının asıl sebebi budur. Dikkatli seçime ek olarak, gerçekleştirme görevlisinin, mesleki nitelikleri, kişisel yetenekleri ve güvenilirliği açısından görevi yapıp yapamayacağı hususunda **sürekli denetim** gereklidir. Eyalet Yüksek Mahkemesi²², **üçüncü şahısların yaşamı, sağlığı veya mülkiyeti için kamu güvenliğine veya ciddi riskler içeren işlerde denetimin daha katı uygulanması görüşündedir**. Adam çalıştırın, seçim ve denetleme kusuru olmadığını ispatlamalıdır. Zarar gören hem gerçekleştirme görevlisinden hem de işverenden uğradığı zarar için tazminat talebinde bulunabilir; talep müteselsilen sorumluluk esasına dayanır (BGB 840/1). Eğer, zarar sadece adam çalıştırandan talep edilmişse, adam çalıştırın, zararın tamamını gerçekleştirme görevlisine rücu eder (BGB 840/2)²³.

D. Common Law Hukuk Sistemi

Common Law hukuk sisteminde adam çalıştırın, çalışanın fiilinden kusuru aranmaksızın sorumlu tutulur²⁴. Roma hukukunun etkileri denizcilik mahkemeleri ve lex mercatoria etkisi ile common law hukuk sisteminde de görülmektedir²⁵. İngiliz Hukukunda işçinin haksız fiilinden sorumluluk hali düzenlenmiştir. **İşçinin fiilinden faydalanan işverenin, sorumlu tutulacağı düzenlenmiştir**. Civil law hukuk sistemlerinin aksine **işverene kurtuluş imkânı tanınmamıştır**. İşverenin, işçiyi seçme ve denetlemede gerekli özeni göstererek

Yayınları, 2018) 74-76.

²⁰ Larenz / Canaris (n 22) 79 III 2 d (S.480f); Caspers (n 22) 76-77.

²¹ Caspers (n 2276).

²² BGH 8.10.2002-VI ZR 182/01, NJW 2003, 288 (289f); “Yüksek gerilim hatları için şalter işlerinin yapılması” Caspers (n 22) 76.

²³ Caspers (n 22)78-79.

²⁴ Reinhard Zimmermann The Law of Obligations, Roman Foundations of the Civilian Tradition (New York, 1996) 1130 vd.

²⁵ Sir William Holdsworth, A History of English Law, VIII (London, 1966) 470vd.

sorumluluktan kurtulması düzenlenmemiştir. İşçinin kusuru ile sorumlu tutulup tutulmaması konusu ön plandadır. **İşçi sorumlu tutulabiliyorsa işveren işçinin çalışmasından menfaat elde ettiği için sorumlu tutulacaktır**²⁶. Zarar verenin çalışan (employee) olma şartı getirilmiştir. İşin nasıl yapılacağı, işin işletmeyle ilgili olması, çalışılırken kullanılan aletlerin kime ait olduğu gibi ölçütler ile somut olay nezdinde bağımlılık belirlenmektedir²⁷. Ortaya çıkan zararda işçinin kusuru ve illiyet bağı, yani çalışanın fiili ile işverene ait olan iş arasında sıkı bağlantı aranmaktadır. İşçi ve işveren müteselsilen sorumludur²⁸.

E. Türk Hukuk Sistemi

1. Genel Olarak

Özen ifadesi, TBK 66. maddesi özen sorumluluğu başlığı içerisinde yer bulmuştur. **Özen ve gözetim yükümlülüğü, hakkaniyet, hakimiyet, tehlike, nimet-külfet esasları**, adam çalıştırmanın sorumluluğunun ortaya çıkmasını destekleyen, neden adam çalıştırmanın da sorumlu tutulması gerektiğini anlatan hususlardır. Özen esası içerisinde, adam çalıştırmanın **gözetim sorumluluğu** da söz konusudur. Ancak bu sorumluluk kanunda açıkça özen ödevinin yüklenmemiş olması durumunda da tartışılmalıdır. Hakkaniyet esası açısından ele alındığında, işini başkasına yaptırmanın, üçüncü tarafların zarara uğrama ihtimalini artırmasıdır. Özellikle, **teknik araçların sebep olduğu kusurların tespiti zor olduğundan, hakkaniyet esası ile sorumluluğun adam çalıştırana yüklenmesi** adil olacaktır. Başkasını istihdam etme ekonomik yönden güçlülük karinesi olarak görülür. **İş ve oluştan menfaati olan kişinin ondan kaynaklanacak zararları karşılaması da hakkaniyet ilkesinin gereğidir**²⁹.

Nimetten faydalanan, külfetine de katlanmalıdır. Çalışanın kusurunun olmaması, ayırt etme gücünden yoksun olması, sorumluluğu ortadan kaldırmaz. Hukuka aykırı eylemin gerçekleşmiş olması neticesinde sorumluluk doğacaktır³⁰. Adam çalıştırmanın sorumlu tutulmasında diğer bir neden de çalışan adam ve **kullanılacak malzeme üzerindeki hakimiyetidir**. Adamın belirlenmesi, onun komuta edilmesi, kullanılacak malzeme ve **aletlerin seçiminde hakimiyet**, adam çalıştırandır³¹. Adam çalıştırmanın sorumluluğunu belirleyen bir diğer etken tehlikedir. Adam çalıştırana, kurtuluş beyyinesi

²⁶ Şebnem Akipek ve Erkan Küçükgüngör, 'İngiliz Hukukunda İşçilerin Haksız Fiilleri Dolayısıyla İşverenin Kusursuz Sorumluluğu' Prof. Dr. Seyfullah Edis'e Armağan, 741-751 (Dokuz Eylül 2000) 739.

²⁷ ibid 739.

²⁸ ibid 739.

²⁹ Haluk Tandoğan, Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku (Turhan 1981) 43vd.

³⁰ Eren (n 19) 470 vd.

³¹ Eren (n 19) 560 vd.

imkanının sağlanmasında amaç kusursuzluğun ispatının sağlanması değil, iş sahiplerinin sorumluluktan kurtulacakları düşüncesiyle, onları zararları önleyici tedbirleri almaya teşvik etmek bu şekilde sosyal tehlikeyi azaltma düşüncesidir³².

1926 tarihli 818 sayılı mülga BK madde 55 ‘Başkalarını çalıştıran kimse, yanında çalıştırdığı kimselerin ve işçilerin işlerini gördükleri sırada yaptıkları zarardan sorumludur; şu kadar ki böyle bir zararın doğmaması için durumun gerektirdiği bütün dikkat ve özeni gösterdiğini veya dikkat ve özeni göstermiş olsaydı bile zararın doğmasına engel olamayacağını kanıtlarsa sorumlu olmaz. Çalıştıranın ödenince olarak verdiği şeyi, zararı yapan kimseye dönüp isteme hakkı vardır.’³³ Mülga BK madde 55³⁴ ‘istihdam edenlerin mesuliyeti’ başlığı yerine ‘**Adam çalıştıranın sorumluluğu**’, metnin içerisinde yer alan ‘maiyyetinde istihdam ettiği kimselerin ve amele’ terimleri yerine ise ‘**çalışan**’ terimi kullanılmıştır. Kusursuz sorumluluk diğer bir ifadeyle netice sorumluluğu, ancak hukuki düzenlemesi açıkça belirtilen hallerde söz konusudur. Adam çalıştıranın sorumluluğu, ‘(B) Kusursuz Sorumluluk, (II) Özen Sorumluluğu’ başlığında TBK madde 66³⁵ ile düzenlenmiştir. TBK kapsamında adam çalıştıranın sorumluluğu, eBK ve dolayısıyla İsviçre Hukuku etkisi kısmen korunarak, organizasyon sorumluluğunun eklenmesi açısından İsviçre Hukuku’nda tartışılan (İsviçre Federal Mahkemesi’nin Menfez Kararı) organizasyon sorumluluğu ve çalışana rücu hakkının sınırlandırılması konusunda Alman Hukuku’nda düzenlenen rücu hükmünün eleştirileri dikkate alınarak düzenlendiğini söyleyebiliriz.

³² YİBK, 1/3, 27.03.1957; YHGK, 4-824/134 <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (erişim tarihi: 29.10.2021); Murat Topuz, ‘Adam Çalıştıranın Sorumluluktan Kurtulmasını Sağlayabilecek Hukuki İmkanlar’ Akit Dışı Kusursuz Sorumlulukta Bedensel Zararlar Uluslararası Kongresi (Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2018) 108.

³³ 818 sayılı mülga BK’nun, Ord. Prof. Dr. Hıfzı Veldet Velidedeoğlu tarafından Türkçeleştirilmiş ve Türk Dil Kurumu tarafından basılmış olan metni, bknz Bakırcı (no 16) 39 dpt.5.

³⁴ 818 sayılı mülga BK madde 55 “Başkalarını istihdam eden kimse, maiyyetinde istihdam ettiği kimselerin ve amelesinin hizmetlerini ifa ettikleri esnada yaptıkları zarardan mesuldür. Şu kadar ki böyle bir zararın vuku bulmaması için hal ve maslahatın icabettiği bütün dikkat ve itinada bulunduğunu yahut dikkat ve itinada bulunmuş olsa bile zararın vukuuna mani olamayacağını ispat ederse mesul olmaz. İstihdam eden kimsenin, zamin olduğu şey ile zararı ika eden şahsa karşı rücu hakkı vardır.”

³⁵ TBK madde 66 “Adam çalıştıran, çalışanın, kendisine verilen işin yapılması sırasında başkalarına verdiği zararı gidermekle yükümlüdür. Adam çalıştıran, çalışanını seçerken, işiyle ilgili talimat verirken, gözetim ve denetimde bulunurken, zararın doğmasını engellemek için gerekli özeni gösterdiğini ispat ederse, sorumlu olmaz. Bir işletmede adam çalıştıran, işletmenin çalışma düzeninin zararın doğmasını önlemeye elverişli olduğunu ispat etmedikçe, o işletmenin faaliyetleri dolayısıyla sebep olunan zararı gidermekle yükümlüdür. Adam çalıştıran, ödediği tazminat için, zarar veren çalışana, ancak onun bizzat sorumlu olduğu ölçüde rücu hakkına sahiptir.”

TBK 66'ya organizasyon sorumluluğunun eklenmesi ile *adam seçme, denetleme ve talimat vermede özen yükümlülüğüne* dördüncü bir yükümlülük eklenmiştir. *İşletmede adam çalıştıranlar için çalışma düzenine ilişkin özen borcu* doğmuştur. *Yeterli sayıda eleman çalıştırmak, çalışanlar arasındaki işletme faaliyetine ilişkin bilgi akışı, amaca uygun etkili bir iş bölümü, çalışma saatlerinin ayarlanması konuları organizasyon sorumluluğu* arasında sayılabilecektir³⁶. Organizasyon sorumluluğunun, Türk Borçlar Kanunu'na eklenmesinde, İsviçre Hukuku'nda yaşanan tartışmalar neticesinde meydana getirilen görüş ve hazırlanan değişiklik tasarısının etkisi olmuştur³⁷. Adam çalıştıranın, üretim, seyahat, taşıma, sağlık vb alanlarda yürütülen, birden çok kişinin iş bölümüyle gerçekleşen ekonomik ve mesleki faaliyetlerin söz konusu olduğu işletmelerde organizasyon etkinliğinden dolayı olağan sebep sorumluluğunu düzenlemektedir³⁸. Bu hüküm, objektif organizasyon eksikliğine dayalı organizasyon sorumluluğunu düzenlemektedir. İşletmeler açısından genel bir organizasyon sorumluluğunu öngörmektedir. *Ürün hatalarının sebep olduğu zararlar alanında uygulanma imkanına sahiptir*. Basit anlamda, maddenin ilk fıkrasında düzenlenen, adam çalıştıranın sorumluluğunda, sorumluluğun doğması için çalışanın kusuru aranır. Organizasyon sorumluluğu, zarara çalışanın sebep olmadığı durumlarda da sorumluluk söz konusu olabilecektir. Örneğin *araç, makine, malzeme, taşınır veya taşınmaz maddi unsurlar, işletme çıktısı ürün kullanımı veya verilen hizmet sırasında uğranılan zararlar* TBK 66/3 kapsamında organizasyon sorumluluğu içerisinde sayılabilecektir³⁹. Bu görüşün, madde 66/3 'ün yorum yoluyla genişletilmesine yol açacağı⁴⁰, TBK gerekçesinde yasa koyucunun böyle bir amacının olmadığı, *zarar veren çalışanın tespit edilememesi, kollektif özensizlik meydana getireceğinden bu yönüyle de sorumluluğun zaten doğacağı*, İsviçre Borçlar Kanunu, mevcut hükümlerinde çalışanın kusurunun ispatının şart olmaması, zararın kaynağının *adam çalıştıranın iş sahasından kaynaklandığının ispatının yeterli olması*, bu sebeple İsviçre Federal Mahkemesinin geniş yorumuyla üründen kaynaklanan zararın da işletmeye mal edilmesini sağladığı⁴¹, mevcut TBK hükümlerinin bu haliyle

³⁶ Şenocak (n 18) 59.

³⁷ Ayşe Havuççu, 6402 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun'a Göre Ayıplı Mal veya Hizmet Nedeniyle Tüketicinin Tazminat Hakkı (Özellikle Bedensel Zararlar Yönünden, Yeni Gelişmeler Işığında Bedensel Zararların Tazmini, Uluslararası kongre, TBB, Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 309, Ocak 2016, Ankara, 99.

³⁸ Kara Kılıçarslan (n 21) 66; Şenocak (n 18) 59-60.

³⁹ Ünlütepe (no 20)167-169 ve 193-195; Şenocak (n 18) 62.

⁴⁰ Atilla Altop, 'Değerlendirme Konuşması 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu (3-4 Haziran 2011)' Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi Özel Hukuku Sempozyumu Özel Sayısı, Prof. Dr. Cevdet Yavuz'a Armağan (2. Bası, İstanbul 2012) 203-204.

⁴¹ Şenocak (n 18) 63-64.

geniş yorumlanmasının, kusursuz sorumluluk hallerinin kanunla düzenlenmesi gerektiği görüşüne aykırı olacağı sebepleriyle eleştirilmiştir.

Çalışan, kendisine tevdi edilen işi yerine getirirken işletme tarafından kendisine tevdi edilen malzeme veya araç gereçle zarara sebebiyet vermiş olabilir. Adam çalıştırın / işletme o malzemenin ve/veya araç gerecin eksikliğinden, bakım ve onarımından da mesul olacaktır. İşletme altında adam çalıştırının sorumluluğu ek yükümlülük getirmektedir. İşleten **sıfatına sahip adam çalıştırın, kurduğu işletmenin organizasyon ve çalışma düzeni amaca uygun ve zararın doğmasını önlemeye elverişli** bulundurma yükümlülüğünün getirilmesidir⁴².

Çalışma düzeninin oluşturulmasında özen yükümlülüğü, **iş akışının, ekonomik iş bölümünün, iş planlamasının, insan, araç gereç ve malzeme, çıktı olarak kullanılan ürün ve hizmetin işletmenin amacına ulaşmasına uygun nitelik ve nicelikte** olması gerekecektir⁴³. Çoğu durumda TTK anlamında işletme, söz konusu olacağından tacirin, basiretli tacir kuralına uygun hareket etmesi gerekecektir. Buradaki objektif özen, basiretli tacirin objektif özen ölçüsüne göre belirlenecektir. Tacirler arasındaki objektif özen ölçüsü, vasat bir tacirden beklenen kadardır. Yani, tacir yalnızca dürüst, namuslu, makul ve orta zekâlı bir insanın benzer hadiselerde takip edeceği şekilde hareket etmekle kalmayıp, **kendisiyle aynı sınıfa dâhil tedbirli, sağduyulu ve becerikli bir tacirin** benzer hadiselerde takip edeceği şekilde hareket etmek zorundadır⁴⁴.

Hukuka aykırı fiil, adam çalıştırının sorumluluğunda zarar ve illiyet bağı sonrası gerçekleşmesi gereken üçüncü genel şarttır. Sorumluluk hukuku açısından **hukuka aykırılık, kişilerin mal ve şahıs varlıklarını doğrudan doğruya veya dolaylı şekilde koruma amacı güden, yazılı veya yazılı olmayan emredici kuralların ihlali hukuka aykırılıktır**⁴⁵. Hukuka aykırı eylem⁴⁶, zarar ve illiyet bağını zarar gören ispatlayacakken, gerekli özeni gösterdiğini, adam çalıştırın ispatlamalıdır. **Hukuka aykırı durumun ortaya çıkmasında çalışanın kusuru aranmamaktadır**. Sorumluluğun ortaya çıkması için şartları

⁴² Fikret Eren, 'Adam Çalıştırının Sorumluluğunda İşletmenin Çalışma Düzeni ile Zarar Arasındaki İlişki' Akit Dışı Kusursuz Sorumlulukta Bedensel Zararlar Uluslararası Kongresi (Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2018) 25-26.

⁴³ Eren (n 19) 654.

⁴⁴ YHGK, 7.5.2003 tarih, 2003/13- 332 E. ve 2003/340, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (erişim tarihi: 29.10.2021).

⁴⁵ Keller/Gabi (n 19) 36; Kaneti (n 51) 39; Antalya (n 19) 425; Eren (n 46) 31.

⁴⁶ 'Bir eylem, başka bir kişinin mutlak hakkına zarar veriyorsa hukuka aykırıdır. Mülkiyet hakkı, kişilik hakları, aynı haklar kişilerin mutlak haklarıdır. Birinin mal veya şahıs varlığına zarar gelmesine sebep olacak eylem, hukuka aykırıdır. İhlal edilen hukuk kuralı, yazılı veya sözlü olabilir. İhlal edilen hukuk normu, zarar görenin hakkını korumaya yönelik ise haksız eylem oluşturmaktadır.' bkz Fikret Eren 'Hukuka Aykırılık Bağı veya Normun Koruma Amacı Teorisi' Prof. Dr. Mahmut Koloğlu'ya 70.Yaş Armağanı (Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını 1975) 461vd.

genel ve özel şartlar olarak ayırmak daha yerinde olacaktır. Zarar, illiyet bağı ve hukuka aykırı fiil sorumluluğunun genel şartlarıdır. Özel şartlar ise **zararın adam çalıştırmanın çalışana verdiği iş veya işletmenin faaliyeti sırasında gerçekleşmiş olmasıdır**. Kurtuluş kanıtı da çalışanı seçme, denetleme ve çalışana talimat vermede özenin yerine getirildiğinin, adam çalıştırın tarafından ispat edilmesidir. İşletme açısından bunlara ek, işletmenin organizasyonunda gerekli özenin gösterilmesidir. Sorumluluğun ortaya çıkması için öncelikle zararın meydana gelmiş olması gerekecektir. **Zarar, kişinin malvarlığında veya kişilik değerlerinde iradesi dışında meydana gelen eksilmedir**. Diğer şart, uygun illiyet bağıdır. **Uygun illiyet bağı, olayların normal akışına ve genel yaşam deneyimlerine göre, gerçekleşen türden bir sonucu meydana getirmeye elverişli olan sebep**, sorumluluğu doğuran uygun sebeptir⁴⁷. İsviçre Federal Mahkemesi, bir olayla sonuç arasında uygun illiyet bağının bulunması, olayların olağan akışına ve hayat tecrübesine göre, olayın o tür bir sonuç yaratmaya elverişli bulunmasına, bu yüzden de bu olaydan o sonucun doğmasına genel olarak uygun görülmesine bağlıdır⁴⁸. Yargıtay da kökleşmiş kararlarında, **'bir olayın hayattaki genel denemelere ve olayların tabii akışına göre diğer bir olayı meydana getirmeye elverişli olması, olayın ortaya çıkması görünüşte söz konusuyken diğer olayın meydana gelmesiyle kolaylaşması'** olarak tanımlamıştır⁴⁹.

Özel şartlar açısından, işletmenin tanımını yapmak gerekecektir. **Müşterilerine mal ve hizmet sağlamaya yönelik, kazanç elde etme veya ideal amaçla kurulmuş, sürekli faaliyette bulunan her türlü organizasyon, adam çalıştırmanın sorumluluğu alanında işletme kavramı** kapsamına girecektir. İşletme tanımı açısından TBK kapsamında sınırlama yapılmamıştır. İşleten, adam çalıştırın, gerçek veya tüzel kişi, kamu tüzel kişisi, vakıf, dernek veya sendika olabilir. Ticari işletme olabileceği gibi, avukatlık, hekimlik, diş hekimliği, mühendislik, mimarlık, borsa işleri, bankerlik, yüklenicilik, mali müşavirlik, muhasebecilik, simsarlık, emlakçılık gibi meslekler de olabilecektir. İşletme sayılması için, işletmede en az bir bağımlı çalışan olması gerektiği yönünde görüşler⁵⁰ ve aksini savunan görüşler⁵¹ mevcuttur.

⁴⁷ Eren (n 46) 29-30.

⁴⁸ BGE 89 II 232; Selim Kaneti, İsviçre Federal Mahkemesinin Borçlar Hukuku Kararları (Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 1968); 1055-1964, I, 116; BGE 95 II 107; 91 II 210.87 II 127; 83 II 411; 81 II 445; 80 II 397; 98 II 291; 101 II 69; 102 II 237; Keller/Gabi (n19) 27.

⁴⁹ YHGK, 538, 09.04.1968 <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (erişim tarihi: 29.10.2021); Karahasan, Mustafa Reşit, Sorumluluk ve Tazminat Hukuku (Sevinç 1981) 285-286; YHGK, 508/D-4/481, 24.06.1964, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (erişim tarihi: 29.10.2021); Eren (n 46) 30.

⁵⁰ Ünlütepe (n 20) 230.

⁵¹ Antalya (n 19) 282; Ayşe Nur Kılınç, Adam Çalıştırının Organizasyon Sorumluluğu (Legal 2018) 294.

Bağımlı çalışanın tespitinin yapılması, **bağlı çalışmanın ölçütlerinin konuyu daha da karmaşıklaştırmasına sebebiyet vereceğinden, böyle bir ayrıma gidilmemesi** gerekir. SGK yapılmaksızın, örneğin yabancı uyruklu birden fazla çalışana sahip işletmelerin, işletme sayılmaması gibi bir durumu hakkaniyete aykırı olacaktır. Somut olaya göre değerlendirilmelidir. Tek başına çalışan kişi açısından, çalıştırdığı adam dışında organizasyon, iş bölümü gibi yükümlülükler doğmayacağından, işletme gibi değerlendirilmeyebilir. Ancak, ürün çıktısının vereceği zararların da kapsama alınması açısından, daraltılmaması gerekecektir. Faaliyeti meydana getiren olgular, işletmede çalışan bir kişinin fiil veya davranışı, kullanılan araç gereç, malzeme, üretilen hizmet veya ürün olabilir⁵². Yargıtay, adam seçme, talimat ve denetim sorumluluğu kapsamında işletmenin organizasyonun esaslı ve doğru şekilde kurulması zorunluluğunu da saymıştır. Doktrindeki görüşlere paralel olarak, **çalıştırdığı adamlara teslim ettiği malzeme, araç, gerecin bozuk, hatalı olması da organizasyon sorumluluğu arasında** sayılmıştır⁵³. İşletmenin sorumluluğunun doğması için yer ve zaman açısından, zararla bağlantı olması yeterlidir. TBK 66/1 de arandığı şekilde fonksiyonel bağ aranmamaktadır⁵⁴.

Fabrikada açılacak artezyen kuyusunun, gerekli özen gösterilmeden açılması sebebiyle, etraftaki arazilere su sızdırması sonucu komşu tarım alanlarının zarar görmesi, Kum ocağından kum taşıyan aracın, sürekli kum ve toza sebebiyet vererek komşu arazideki evlere zarar vermesi gibi örnekler verilebilir. Kamyonun işletme alanının dışına çıkması sorumluluğu ortadan kaldırmayacaktır. İşletme alanına gidiş geliş sırasında olması yeterlidir. **Çalışanın yetkisini aşması, yeni yetkiler ihdas etmesi, verilen talimatlara uymaması, mevcut çalışma talimatını genişletmesi, yanlış yorumlaması da organizasyon eksikliği** kabul edilmektedir. İşletme dışı adam çalıştırmanın sorumluluğunda, **adam çalıştırma, mesleki faaliyet veya ev işleri** olabilecektir. Yapılan **iş devamlı veya geçici, ivazlı veya ivazsız** olabilecektir. Aynı zamanda, yapılan işle zarar arasında işlevsel bakımdan bağ olması gerekecektir. **İstihdam eden, işveren kavramını da içine alan geniş bir kavram olarak kabul edilmektedir. Hizmet akdi ilişkisinin varlığı aranmayacaktır. Sosyal bir ilişki ile çalışanın hizmetinden yararlanmış olabilir.** İşin görülmesi sırasında talimat verme, gözetim ve denetim yetkisini kapsayan bir bağımlılık aranmaktadır⁵⁵.

⁵² Antalya (n 19) 281; Haluk Nomer, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (14. Bası, Beta 2015) 173; Ünlütepe (no 20) 309; Eren (n 46) 33.

⁵³ Yargıtay 4 HD, 11751/10809, 02.10.1978 <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (erişim tarihi: 29.10.2021); Turgut Uygur Açıklamalı-İçtihatlı Borçlar Kanunu, Sorumluluk ve Tazminat Hukuku, C.3 (Ankara 2003) 2665.

⁵⁴ Ünlütepe (n 20) 366-367; Antalya (n 19) 282.

⁵⁵ Fikret Eren Borçlar Hukuku Genel Hükümler (4.Bası, Sevinç, 1991) 165 vd; Mustafa Reşit Karahasan, Sorumluluk Hukuku, (Beta 1995) 500 vd.

Ödünç iş ilişkisi olsa bile istihdam edilen kişiyi ödünç alan ve kendi işini yaptıran sorumlu olacaktır. Sorumluluk yapılan iş sırasında verilen zararlar bağlanmaktadır. Dolayısıyla, ödünç veren işverenin sorumluluğu söz konusu olmayacaktır. **Denetim ve gözetim kimin yetkisinde ve iş kim için yapılıyorsa, istihdam eden o sayılacaktır. İktisadi faaliyet olmasa bile kendi işi amaçlı adam çalıştıranında sorumluluğu mevcut olacaktır.** Çalışanın iş ve işletmeyle hiçbir ilgisi olmayan, adam dövme, adam öldürme, hırsızlık ve terör gibi kasta dayalı suç teşkil eden eylemlerinde, adam çalıştıranın veya işletmenin sorumluluğu söz konusu olmayacaktır. Örneğin, bir çalışanın başka bir çalışanın veya müşterinin evini gezerken parasını veya başka bir eşyasını çalması, kavga edip yaralaması, işletme faaliyeti ile işlevsel ilişki içinde olmayıp tamamen arizi ve tesadüfi bir bağlantı içinde olunan durumlarda, adam çalıştıran sorumlu tutulmayacaktır⁵⁶.

2. Adam Çalıştıranın Sorumluluktan Kurtulma İmkânı

Adam çalıştıran, özen yükümlülüğünü yerine getirdiğini ispat ederek sorumluluktan kurtulabilecektir. İşletme olmayan adam çalıştıran açısından, adam seçme, talimat verme ve denetlemede gerekli özeni göstermiş olduğunu kanıtlamış olması gerekir. İşletme açısından ise bu üç unsura ek olarak organizasyonun zararın doğmasını önlemeye elverişli olduğunu ispatlamalıdır. Kanunun, adam çalıştıranın sorumlu olacağına ilişkin özensizlik karinesinin aksi, adam çalıştıran/işletme tarafından ispat edilecektir⁵⁷. Adam çalıştıranın göstermesi gereken özenin ölçütünün değerlendirilmesine ihtiyaç vardır. **Özen ölçütü objektif olarak değerlendirilir. Zararı önlemek için durum ve koşulların gerektirdiği tüm özenin gösterilmiş olması gerekecektir**⁵⁸. İşletme açısından ek olarak, **objektif özeni gösterebilecek, bilgi, deney, öğrenim, beceri ve ahlaki formasyona sahip olmak, işletme faaliyetlerinin üçüncü kişilere zarar vermesini engellemek için çalışma ölçütlerinin bilim, teknoloji ve fenne göre ileri düzeyde olması** gerektiği belirtilmektedir⁵⁹. İlliyyet bağına kesecek derecede, mağdur ağır kişisel kusuru, üçüncü kişinin kusuru, mücbir sebep halleri de somut olaya göre değerlendirilecektir⁶⁰.

Yardımcı kişiyi seçme (cura in eligendo); çalışanın, cinsiyeti, yaşı, almış olduğu eğitim, işe alınmada hangi belgelerin esas alındığı, işe uygunluğu, özenli, dürüst ve güvenilir olması, diploma, sertifika, ehliyet, kurs belgesi, tavsiye mektubu, savcılık belgesi, kurtuluş kanıtının getirilmesi noktasında

⁵⁶ Eren (n 46) 34-35; Keller/Gabi (n 19)170.

⁵⁷ Eren (n 46) 35-36; Tandoğan (n 32) 65; Eren (n 19) 652; Antalya (n 19) 392; Kılınc 330; Kara Kılıçarslan (n 21) 149.

⁵⁸ Topuz (n 35) 101.

⁵⁹ Yargıtay HD, 17982/6600, 04.05.2017 <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (erişim tarihi: 29.10.2021); Eren (n 46) 36.

⁶⁰ Eren (n 46) 37; Topuz (n 35) 111-112.

etkili olacaktır. Adam çalıştıran, *ek bir araştırma yaparak teorik ve uygulamalı sınav icra etmeli, deneme süresi tayin etmeli, iş için gerekli eğitim ve kurs sağlanmış olmalı, üçüncü kişiler için risk teşkil edecek işlerin, çalışana test edilmeksizin* bırakılmaması gerekir⁶¹. Adam çalıştıran, görülecek işe uygun fikri, mesleki bilgi ve yeteneklere sahip bir kişi seçmekle yükümlüdür. *Seçeceği kişi, göreceği iş için vasıfta, yeterli eğitim görmüş, yeni bilgi, yöntem ve tekniği, özümsemiş ve izlemiş* olmasını arayacaktır⁶². Yargıtay bir kararda uluslararası nakliyat işi yapan firmanın, trafikte bulunmanın sıkıntılarına katlanabilecek anlayışı gösterebilecek kişiyi şoför olarak seçmesi gerektiğini belirtmiş⁶³, *banka çalışanının imza incelemesini dikkatli yapmama ve en basit tedbirlere başvurmamasını⁶⁴, çalışanın önceki işten ayrılma sebebini gizlemiş olmasına rağmen gerekli araştırmanın yapılmamasını⁶⁵*, işletme açısından sorumluluk olarak belirlemiştir⁶⁶.

Talimat verme (cura in instruendo); adam çalıştıran, iş ile ilgili bilgileri vermeli, uyarılarda bulunmalıdır. Çalışanın bilgi seviyesine göre, talimatların içeriği ve açıklığı belirlenecektir. Yargıtay, vincin çalışma alanına geçilmez levhası yazılmasına rağmen geçişin yapılmaması için adamlarına kesin talimat verilmemesi⁶⁷, doktorun şok yapması olasılığı bulunan bir ilacı verirken, hastayı ve yardımcı personeli uarması ve gerekirse enjeksiyonu bizzat yapması gerektiği⁶⁸ konusunda talimat verme açısından örnek alınabilecek ölçütler belirlemiştir⁶⁹.

Denetleme (cura in custodiendo); denetlemenin ölçütü belirlenirken, somut faaliyet bakımından *sahip olduğu tecrübe, bilgi, işin niteliği, büyüklüğü ve ağırlığı* göz önüne alınacaktır. Adam çalıştıran *denetim görevini yerine getirirken işi yapan kişi kadar uzman olmasa dahi bir uzmandan yardım almalıdır*. Yargıtay, özel hastane işletmesinin basiretli tacir olduğunu, yaşama hakkını doğrudan ilgilendiren konuda hizmet verdiğini, bu hususlara dikkat edilerek çalışanlarını denetlemesi gerektiğini⁷⁰, belirtmiştir.

⁶¹ Topuz (n 35) 102-104.

⁶² Yargıtay 3.HD, 23133/3, 14.01.2013, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (erişim tarihi: 29.10.2021).

⁶³ Yargıtay 4.HD, 9216/10886, 20.10.2011, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (erişim tarihi: 29.10.2021).

⁶⁴ Yargıtay 11.HD, 8627/468, 04.02.1999, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (erişim tarihi: 29.10.2021).

⁶⁵ Yargıtay 4.HD, 2062/4389, 04.05.2000, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (erişim tarihi: 29.10.2021).

⁶⁶ Topuz (n 35) 102-104.

⁶⁷ Yargıtay 4.HD, 11751/10809, 10.02.1978, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (erişim tarihi: 29.10.2021).

⁶⁸ Yargıtay 4.HD, 2684/2978, 13.03.1973, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (erişim tarihi: 29.10.2021).

⁶⁹ Topuz (n 35) 104-106.

⁷⁰ YHGK, 13-291/370, 23.06.2004, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (erişim tarihi: 29.10.2021).

Adam çalıştırana, kurtuluş beyyinesi imkanının sağlanmasında amaç kusursuzluğun ispatının sağlanması değildir. **Asıl amaç, iş sahiplerinin sorumluluktan kurtulacakları düşüncesiyle, onları zararları önleyici tedbirleri almaya teşvik etmek, sosyal tehlikeyi azaltma düşüncesidir.** Buradaki amaç, yasa metnine kusur unsurunu sokmak değildir. Kusur ögesi hariç, haksız eylemin diğer üç unsuru bir zararlandırıcı olayda birleşirse, sorumluluk doğacaktır⁷¹.

F. Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu ve İmalatçının Tazminat Sorumluluğu

İsviçre Federal Mahkemesi'nin yukarıda bahsettiğimiz 'menfez' kararı ile adam çalıştıran sorumluluğunun genişletilmesiyle ortaya çıkan organizasyon sorumluluğu kapsamında, İsviçre Medeni Kanunu (OR) taslağından yola çıkılarak; Türk Borçlar Hukuku'nda da yer verilen organizasyon sorumluluğu hükümleri, hatalı/ uygunsuz ürünlerin üçüncü kişilere verdiği zararların giderilmesi konusunda gri alanı tam olmasa da doldurmaktaydı.

12 Mart 2020 tarihli Resmî Gazetede yayınlanarak yürürlüğü bir yıl ertelenen 7223 Sayılı *Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu* (ÜGTDK) ile **uygunsuz ürünün bedene ve mala verdiği zararlar için tazminat yükümü** getirilmiştir. **Üründen kasıt tüketici işlemlerine konu olsun olmasın her türlü üründür.** İmalatçının sorumluluğu ile ilgili en önemli husus, zarar görenin **uygunsuz ürünle** ilgili bir hukuki işleme taraf olması mecburiyeti bulunmamasıdır, diğer bir ifadeyle **tüketici veya alıcı gibi kavramlar zorunlu değildir.** Üçüncü kişi herhangi bir üçüncü kişi olabilir. İmalatçıdan malı satın alması veya tüketicisi olması zorunluluğu yoktur. 7223 Sayılı Ürün Güvenliği ve Teknik Düzenlemeler Kanunu'nun yürürlüğe girmesi ile tüketici mevzuatında düzenlenen imalatçının sorumluluğu genel bir düzenlemeye kavuşmuştur. **İmalatçının, sadece tüketiciye karşı değil, tüm üçüncü kişilere karşı kusursuz sorumluluğunun düzenlenmesi ihtiyacına yönelik boşluk doldurulmuştur**⁷².

'Ürün Sorumluluğu Tazminatı' başlığını taşıyan 6. maddesine göre: '(1) *Ürünün, bir kişiye veya bir mala zarar vermesi halinde, bu ürünün imalatçısı veya ithalatçısı zararı gidermekle yükümlüdür.* (2) *İmalatçı veya ithalatçının sorumlu tutulabilmesi için, zarar gören tarafın üründeki uygunsuzluğu, uğradığı zararı ve uygunsuzluk ile zarar arasındaki nedensellik bağıni ispat etmesi zorunludur.* (3) *Ürünün sebep olduğu zarardan birden fazla imalatçı veya ithalatçının sorumlu olması halinde, bunlar müteselsilen*

⁷¹ YİBK, 1/3, 27.03.1957; YHGK, 4-824/134, <https://www.sinerjimevzuat.com.tr> (erişim tarihi: 29.10.2021); Topuz (n 35) 108.

⁷² Rona Serozan, Başak Baysal ve Kerem Cem Sanlı, Serozan Borçlar Hukuku Özel Bölüm, 4. Bası, İstanbul, 2019, N. 786.

sorumlu tutulurlar. (4) İmalatçı veya ithalatçıyı üründen kaynaklanan tazminat sorumluluğundan kurtaran ya da bu sorumluluğu azaltan sözleşmelerin ilgili maddeleri hükümsüzdür. (5) Ürünün sebep olduğu zarar nedeniyle ödenecek maddi ve manevi tazminat miktarının belirlenmesinde 11/1/2011 tarihli ve 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu hükümleri uygulanır. (6) Tazminat talebi için zamanaşımı süresi, zarar görenin zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten itibaren **üç yıl** ve her halde zararın doğduğu tarihten itibaren **on yıldır**. (7) Diğer kanunlardaki tazminat sorumluluğuna ilişkin hükümler saklıdır’.

İmalatçının sorumluluğu kapsamında hatalı veya ayıplı ürün kavramı yerine uygun olmayan ürün kavramını kullanmıştır; ‘uygunsuzluk’ ürünün ilgili teknik düzenlemeye veya genel ürün güvenliği gereklerine uygun olmama hâlini ifade etmektedir. Zarar gören, zararı ve uygunsuzluk ile zarar arasındaki illiyet bağıını ispat etmekle yükümlüdür. **Uygunluğun ispatı, imalatçıya ait olacaktır.** Bir ürün, teknik düzenlemenin insan sağlığı ve güvenliği ile ilgili hükümlerine uygun ise karine olarak güvenli kabul edilmiştir (ÜGTDK m.5). Güvenli olmayan ürünün, bir kişiye veya bir mala zarar vermesi halinde, bu ürünün imalatçısı veya ithalatçısı zararı gidermekle yükümlüdür (ÜGTDK m.6). İmalatçı ve ithalatçının **tazminat sorumluluğundan kurtuluş sebepleri**, a) Ürünü piyasaya kendisinin arz etmediğini, b) Uygunsuzluğun dağıtıcının veya üçüncü bir tarafın ürüne müdahalesinden veya kullanıcıdan kaynaklandığını, c) Üründeki uygunsuzluğun, teknik düzenlemelere veya diğer zorunlu teknik kurallara uygun olarak üretilmesinden kaynaklandığını, ispatlamaları hâlinde tazminat sorumlulukları kalkacaktır. (ÜGTDK m. 21/II). İmalatçı veya ithalatçı, ürünün teknik düzenlemenin insan sağlığı ve güvenliği ile ilgili hükümlerine uygunluğunu ispatlayarak sorumluluktan kurtulabilmektedir.

Ürün sorumluluğuna ilişkin düzenleme olmasa idi adam çalıştırın sorumluluğu kapsamında organizasyon sorumluluğu içerisinde hatalı üretilen robotun üreticisine karşı sorumluluğa gidilebilecekken, 7223 sayılı yasa ile hatalı üretilen yapay zekâ robotun vereceği zarardan sorumlu kişiler, ürünün imalatçısı veya ithalatçısı olabilecektir. İmalatçı, ürünü imal ederek veya ürünün tasarımını veya imalatını yaptırarak kendi isim veya ticari markası ile piyasaya arz eden gerçek veya tüzel kişiyi; ithalatçı ise ürünü ithal ederek piyasaya arz eden gerçek veya tüzel kişiyi ifade etmektedir (ÜGTDK m. 3).

II. YAPAY ZEKÂ SAHİBİ ROBOTLARIN HUKUKA AYKIRI FİİLLERİNDEN SORUMLULUK

Türk hukukunda da 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu (TBK) md 49’ da haksız fiil sorumluluğu, fiilin hukuka aykırılığına ve failin kusuruna dayandırılmış olsa da kusur aranmaksızın istisnaen sorumluluğun doğacağı hâllere de yer verilmiştir. Yapay zekâ sorumluluğunun haksız fiil veya kusursuz sorumluluk hükümleri ile ele almak gerekmektedir.

Yapay zekâyı *imal eden, satan, kullanan, idare eden, programlayan, işleyen kişiler bakımından sorumluluk değerlendirilmelidir*. Hatalı/uygunsuz ürün durumu var ise imalatçının ve/veya ithalatçının sorumluluğuna gidilebileceğini belirtmiştik. Türk Hukuku'nda ÜGTDK kapsamında sorumluluk için üç ila on yıllık zamanaşımı süreleri öngörülmüştür. Bu süreler geçtikten sonra gerçekleşen bir zarar olması, imalatçının ve/veya ithalatçının ticari faaliyetine son vermiş yani ortaya çıkacak zararı karşılayamayacak durumda olması ihtimallerinde de yapay zekâ robotun kullanıcısı veya hizmet ettiği gerçek ya da tüzel kişiye de sorumluluğun yükletilebilmesi gerekmektedir. Ayrıca uygun ürün sayılabilecek robot da gördüğü iş sırasında zarara sebebiyet vermiş olabilir; yine imalatçının kurtuluş karinesine dayandığı diğer durumlar da söz konusu olabilir.

Aşağıda açıklanacak görüşlere bakıldığında, söz konusu sorumluluğun türünün tespitinde, yapay zekâyı verilen hukukî nitelik belirleyici olmaktadır. Buna göre, *yapay zekânın hukukî nitelik açısından eşya, tüzel kişi, köle, elektronik kişi olarak nitelendirilmesine yönelik çeşitli alternatifler getirilmektedir*. Yapay zekâ (Artificial Intelligence-AI), *algılama, öğrenme, yorumlama, geliştirme, iletişim kurma, karar verme ve sonuç çıkarma* gibi fonksiyonlara sahip olabilmektedir. Kendi kararını kendisi veren, herhangi bir sistem üzerinden emir talimat almayan yapay zekâ robotun, hatalı üretilmesinden değil de eylemleri ile gerçekleştireceği zararın tazmini konusunun değerlendirilmesi gerekmektedir.

Yapay zekâ robot taşınır mal kabul edilerek herhangi bir kişinin mülkiyetinde değerlendirilebileceği savunulmaktadır⁷³; ancak akıl yürüten, değerlendirme veya tahmin yapan bir yapay zekâ robottan sıradan bir eşya olarak söz edemeyiz⁷⁴. Diğer bir görüş yapay zekânın köle sayılması gerektiğidir⁷⁵; bu halde de modern yasalar kapsamında çözüm üretmek mümkün gözükmemektedir. Tüzel kişi statüsünde görülmesi de çözüm olarak öne sürülmüşse de imal eden, programlayan veya idare edenler farklı olabileceğinden tek bir tüzel kişilikten bahsedilemeyecektir. Kullanıcı ile yapay zekâyı üreten kişi arasında bir bağ kurulamayacaktır⁷⁶.

⁷³ Çağlar Ersoy, Robotlar, Yapay Zekâ ve Hukuk (On İki Levha Yayınları İstanbul 2018) 85; Armağan Ebru Yüksel Bozkurt and Başak Bak, 'Yapay Zekâ' Futurist Hukuk (Aristo Yayınları, İstanbul 2018) 18; Fatih Burak Uzun 'Gerçek Kişilerin Hak Ehliyeti ve Hak Ehliyetine Uygulanacak Hukukun Tespiti' (Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi) 6.2 (2016) 16.

⁷⁴ Başak Bak, 'Medeni Hukuk Açısından Yapay Zekânın Hukukî Statüsü ve Yapay Zekâ Kullanımından Doğan Hukukî Sorumluluk' (Türkiye Adalet Akademisi Dergisi) (Y. 9) 35 (Temmuz 2018) 217 vd.

⁷⁵ Ersoy (n 76) 94; Bozkurt Yüksel and Bak (n 76) 18.

⁷⁶ Emre Bayamlioğlu, 'Akıllı Yazılımlar ve Hukukî Statüsü: Yapay Zekâ ve Kişilik Üzerine Bir Deneme', Uğur Alacakaptan'a Armağan (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2008) 139.

Yapay zekâ robota hukuki kişilik verilemeyeceğinden haksız fiil hükümleri ile konusun çözülemeyeceği kanaati sebebiyle, köle sayılması halinde de modern hukuk sistemlerinde kullanılmayan bir kavram olması sebebiyle, çözüm sağlamamayacaktır. Fiil ehliyetinden yoksunluk, yapay zekâ donanımlı robot, cihaz, makine, program, yazılım sistemlerinin, zarara yol açmasından kaynaklı olarak, uyumsuzlukların kusursuz sorumluluk halleriyle çözülebileceği fikrini ortaya çıkarmaktadır.

Hayvan sahibi sorumluluğu⁷⁷ ile çözüm arama yine, yapay zekânın emir talimat almaksızın kendi kendine karar verme özelliğine sahip olması durumunda yetersiz kalacaktır. Tehlike sorumluluğunda ise “*önemli ölçüde tehlike arz eden bir işletmenin faaliyetinden zarar doğduğu takdirde, bu zarardan işletme sahibi ve varsa işleten müteselsilen sorumludur*” hükmü önemli ölçüde tehlike arz eden işletme kavramına yer vererek günlük kullanım için kullanılan robotların verdiği zararı kapsam dışında tutmaktadır. Ancak tehlike arz eden bir işletme tarafından robotun kullanılması halinde ortaya çıkan zararlarda tehlike sorumluluğundan bahsedilebilecektir.

Yapay zekâ robot ile imalat yapılan fabrikalarda üretilen ürünün hatalı olması veya üretilen yapay zekâ robotun güvenli olmaması, güvenli olmayan üründen kaynaklanan sorumluluk, ÜGTDK kapsamında çözülebilecektir. Gerek imalatçı gerekse ithalatçının sorumluluğu söz konusudur.

Yapay zekâ robotların fiilleri ile meydana gelen zararlardan sorumluluğun da üzerinde durmak gerekecektir. Bilindiği üzere robotların ayırtım gücüne haiz olup olmadıkları hususu netlik kazanmamıştır. Ayırtım gücüne sahip olmayanın fiilleri hukuki sonuç doğurmamaktadır. Dolayısıyla robotların kendi kararı ile doğrudan verdiği zararlarda kusur isnadının zor olması; borç ilişkisi içerisinde olmayan üçüncü kişilerin de kapsam içerisine alınabilmesi ve makinelerin yarattığı riskin kusursuz sorumluluk kapsamında değerlendirilmesi sebebiyle, ***adam çalıştırmanın sorumluluğu kapsamında çözüm yolları üzerinde durulabilir***. Öncelikle belirtmek gerekir ki *robot*, adam veya çalışan tanımına girmez iddiası haklı olarak ortaya atılacaktır. Amacımız robotu adam veya çalışan kavramı içerisine almaya çalışmak değildir. Bu kapsamda sayılmasa da sorumluluk kime yönlendirilmelidir. Adam çalıştırmanın sorumluluğunun devreye girmesi nasıl sağlanmalı, işin özü daha genel bir düzenleme nasıl yapılmalıdır. Üç başlıkta ele alacağız, (A) robotun adam veya çalışan sayılmama durumu, (B) robotun adam veya çalışan kavramına dahil edebilme olanakları (C) yasal düzenleme yapılması halinde, nasıl ve hangi başlık içerisinde yer almalıdır.

⁷⁷ Bak (n 77) 223.

A. Robot ‘adam’ ve ‘çalışan’ tanımı içerisinde alınmazsa mevcut yasal düzenlemeler kapsamında sorumluluğun tartışılması;

Yapay zekâ sahibi robot tarafından verilen zarar söz konusu olduğunda, ortaya çıkan haksızlığın faalinin haksız fiili meydana getiren robot mu yoksa robota talimat veren, onu kullanan kişi de mi olacağı tartışılacaktır. Örneğin robota talimat yükleyen veya onu kullanan kişi, kusuru ile haksız bir eylemin ortaya çıkmasına sebebiyet vermişse sorumlu olabilecektir. Kullanacağı robotun uygunluğu, kullanacağı işe yatkınlığı konusunda özenli davranması gerekecektir. Robotu araç olarak düşündüğümüzde somut olaya göre hâkim herhangi bir kişiliğe sahip olmasa da robotun verdiği zarara katılan, talimat veren, robota program kuran şahsın da sorumluluğunu kusuru ölçüsünde değerlendirebilecektir. ***Ancak robot üzerinde herhangi bir hakimiyeti olmayan kişinin robotun kendi kendine karar vermesiyle meydana getirdiği zarardan sorumluluk açısından boşluk devam etmektedir.*** Yapay zekânın kendi gelişimi ile aldığı kararın fiile etkisi olması halinde, programlayan, üreten kişilerin doğrudan sorumluluğundan söz etmek mümkün olmayabilir. Bu durumda robotun yaptığı işten menfaat sağlama olgusu kapsamında aşağıda açıklayacağımız üzere çalışanın verdiği zarar üzerinde durabiliriz.

B. TBK m.66 kapsamında yapay zekaya sahip robotun verdiği zararlar da sorumluluğun kime ait olacağı hususunda ‘adam’ ve ‘çalışan’ ifadesinin içeriğinin yorumlanması.

Yapay zekâ robotun kullanıcılarının sorumluluğu, adam çalıştırmanın sorumluluğu açısından ele alındığında öncelikle *adam* kavramının değerlendirilmesi gerekecektir. Bu ifadenin seçilmesi TDK’ nın yer verdiği gibi *‘birinin yanında bulunan ve işini yapan kimse’*, *‘birinin yararlandığı, kullandığı kimse’*, *‘görevli kimse’* olarak yorumlanabilir. İş yapan, yararlanan, görevlendirilen her kimseye ‘adam’ diyebiliriz. Türk Borçlar Kanunu ile ‘adam’ ifadesini kullanılmasının amacı, kapsamı genişletmektir. Diğer bir ifadeyle birinin kullandığı, yararlandığı, işini yapan kimse adam olarak tanımlanmaktadır. Bu yorumdan hareketle, yapay zekâ sahibi robot, kendisinden yararlanan, işi yapan olarak yorumlanabilir. Özellikle belirtmek gerekir ki adam kelimesi, ilk anlamında değil, TDK’ da yer alan alt anlamlar ile yorumlanacaktır. Bu yorumu sınırlayan tek husus ‘yararlanan her kimse’ ifadesinden, *kimse* kelimesinin insan için kullanılabileceği hususudur. Buradaki boşluk, hâkime TMK madde 1 *“Kanunda uygulanabilir bir hüküm yoksa, hâkim, örf ve âdet hukukuna göre, bu da yoksa kendisi kanun koyucu olsaydı nasıl bir kural koyacak idiyse ona göre karar verir.”* kapsamında davranma yükümlülüğü vermektedir. Hâkim, hakkaniyete göre karar vermeli, zararın giderimi hususunda kendisinden yararlanan olarak, adam çalıştırmanın sorumluluğu hükümlerini uygulamalıdır. Diğer yandan ***adam çalıştırmanın,***

çalışanın ayırtım gücüne sahip olup olmaması veya kusurunun olmaması halinde de zarardan sorumlu olduğunu belirtmiştik.

Adam çalıştırın sorumluluğu düzenlemesi ile çözüm aranmasına olanak sağlayacak diğer bir yorum da düzenlemenin devamında yer alan *çalışan* ifadesidir. **Çalışan, ifadesinin günümüzde sadece insan için kullanılmasını öngören ya da zorunlu kılan bir düzenleme mevcut değildir;** bu haliyle TBK m. 66 içerisinde geçen ‘çalışan’ ifadesi geniş yorumlanarak, yapay zekâ sahibi robotlar da dahil edilebilecektir. **Dolayısıyla çalışanın yani yapay zekâ robotun seçimi, ona talimat verilmesi ve denetlenmesi menfaatine iş yapılan kişi tarafından yapılacaktır. Sorumluluk da bu kişiye ait olacaktır.**

Yapay zekâ robotun verdiği zararlarda, kullanıcısının, çalıştırının sorumluluğunda adam çalıştırın sorumluluğuna gidilmesinde ciddi çözüm yolları elde edilmektedir. Yapay zekâ **kendisini geliştirerek, yetkisini aşmış olabilir veya talimatlara uymamış olabilir. Mesleki faaliyet veya ev işlerinde kullanılmış olabilir. Yaptığı iş karşılığında ivaz almamış olabilir ve kullanıcı ile arasında istihdam ilişkisi de olmayabilir. Bütün bu hallerde TBK kapsamında adam çalıştırın sorumluluğu devreye girebilmektedir.** Diğer yandan **kullanıcı / menfaat sağlayan, yapay zekâ robotu seçerken işe uygunluğu konusunda her türlü testi yapmak zorundadır. Yapay zekanın yapacağı işin tehlikesi, göstereceği özenin derecesini de arttıracaktır. Yani özen derecesi, somut olaya göre de yorumlanabilecektir. Yeteri kadar test yapmalı, bilgi ve yeteneğe sahip olduğundan emin olmalıdır. Yapay zekâ robotun daha önce verdiği hataların işe etkisi olup olmayacağını da araştırmak** zorundadır; yani tıpkı adam çalıştıranda olduğu gibi önceki hatalarını da araştırmalıdır. Yine talimat verme ve denetlemede tüm yükümlülük, adam çalıştıranda yani yapay zekâ robotu kullanan, ondan menfaat sağlayandır. Eğer büyük bir işletme ve **yaptığı iş hayati önem arz ediyor ise örneğin sağlık kuruluşunda kullanılan yapay zekâ robot, yaşam hakkı ile ilgili bir hususta faaliyet göstereceğinden, bu hususta talimat verme ve denetleme yükümlülüğü, menfaat sağlayan, hastane sahibi ve/veya işletmecisindedir.** Adam çalıştırın sorumluluğunda kurtuluş beyyinesi sağlanması, kusursuzluğun sağlanmasına olanak getirmek değil, sosyal tehlikenin azaltılması yönünde olduğunu belirtmiştik. **Kullanımı sosyal tehlike arz edecek yapay zekâ robotları, seçmede, denetlemede, talimat vermede özen yükümlülüğü de bu kapsamda yorumlanabilecektir.** İşletme faaliyetlerinin üçüncü kişilere zarar vermesini engelleme ölçütlerinin, **bilim, teknoloji ve fenne göre ileri düzeyde olması gerektiğine de yine değinmiştik. Tüm hususlar birlikte düşünüldüğünde yapay zekadan menfaat sağlayan, kullanıcısı, çalıştırını, işletmecisi bu kapsamda sorumlu tutulabilecek; işletmenin büyüklüğü, faaliyet konusu, tehlike arz etmesi hususlarına göre özen derecesi somut olaya göre** belirlenecektir.

C. Adam Çalıştırmanın Sorumluluğu Konusunda Kapsayıcı Bir Düzenleme İhtiyacı

Mevcut düzenlemeler ele alındığı da her ne kadar adam çalıştırın sorumluluğu kapsamında çözüm yolu aranmış olsa da kapsayıcı bir düzenleme ihtiyacı bulunmaktadır. Özellikle fiil ehliyeti konusunu ele alırsak ‘Fiil ehliyetine *sahip olan kimse*, kendi fiilleriyle hak edinebilir ve borç altına girebilir.’ (TMK m.9); ‘Kanunda gösterilen ayırık durumlar saklı kalmak üzere, *ayırık etme gücü bulunmayan kimsenin fiilleri* hukukî sonuç doğurmaz.’ (TMK m.15). Yapay zekanın ayırık etme gücünün olup olmaması hususunu değerlendirmede ortaya çıkacak zorluklar; adam/kimse/çalışan ifadelerinin insan varlığı için kullanılması yorumu ile ayrı bir düzenleme yapılması gerektiği söylenebilir

Yapılan işten menfaat elde eden kişinin sorumlu tutulması anlayışından hareket edilerek, yapılan işin kim tarafından yerine getirildiğine bakılmaksızın, iş sebebiyle zararın meydana gelmesinden sorumluluk doğmasını öngören düzenleme üzerinde durulabilir. Kökeni Roma Hukuku’na dayanan ‘*Bir kimse menfaat elde ettiği şahsın fiilinden sorumlu olmalıdır (Ex qua persona quis lucrum capit, eius factum praestare debet)*’ anlayışı doğrultusunda şahsın fiili değil, işin yerine getirilmesi sırasında zararın oluşması, yönünde hüküm eklenmelidir. Türk Borçlar Kanunu madde 49 aynen ‘*kusurlu ve hukuka aykırı bir fiille başkasına zarar veren, bu zararı gidermekle yükümlüdür. Zarar verici fiili yasaklayan bir hukuk kuralı bulunmasa bile, ahlaka aykırı bir fiille başkasına kasten zarar veren de bu zararı gidermekle yükümlüdür*’ düzenlemesine ilaveten madde devamına ‘*Her kimse (gerçek veya tüzel kişi), kendisi menfaatine yapılan iş esnasında, meydana gelen zararları, menfaati ölçüsünde gidermekle yükümlüdür*’ şeklinde hüküm eklenmesi ile de sorun çözülebilecektir. Genel anlamda haksız fiil sorumluluğu yanında, menfaatine iş yapılan kişi de menfaati ölçüsünde uğranılan zarardan sorumlu tutulabilecektir. İş yapanın ‘adam’ olması veya emri verenin ‘adam çalıştırın’ olması hususunda ayrıma gidilmemesi gerektiği kanaatindeyim.

D. Robotlaşan Dünyada Riskin Sigortalanması Zorunluluğu

Robotlaşan dünya ile tehlikenin boyutları artmakta buna bağlı olarak zarar riski de artmaktadır. Riskin sigortalanması konusunda zorunluluk, tehlike ve zararın büyüklüğü ile açıklanabilir. Zira, çalışmamızda bahsettiğimiz *Avrupa Birliği Hukuk İşleri Komitesinin hazırladığı bildiride de robotların sigortalanması hususuna* değinilmiştir. Kara yollarında faaliyet gösterecek olan sürücüsüz araçlar dahil insan müdahalesi gerekmeksizin yapay *zekâ ile çalışabilen her cihazın zorunlu sigorta kapsamına alınması gerekecektir*. İnsan tarafından idare edilen aracın trafikte yarattığı riskin sigortalanması nasıl zorunluysa sürücüsüz aracın riski de zorunlu sigortalanmalıdır. Aynı

durum tıbbi müdahale robotları için de geçerli olacaktır. Tıbbi müdahale hizmeti sunan hekimin yanlış tedavi riski, işin yapay zekâ tarafından yapılması halinde de aynen devam eder. Yapay zekaların kullanımının artması, insanlar üzerinde meydana gelebilecek bedeni zararların riskini artırmaktadır. Robotları üreten veya kullanan şahısların maddi yetersizlikleri sebebiyle karşılanamayan zararların artması hususu sosyal açıdan olumsuz sonuçlara sebebiyet vereceğinden, devletlerin tedbir alması, zorunlu sigorta yapılması ve bu hususun fon kurularak organize edilmesi gereklidir.

SONUÇ

Yapay zekâ robotların uygunsuz ürün olması, uygunsuz ürün sorumluluğu kapsamında çözülebilmektedir; yine tehlike içeren bir faaliyetse tehlike sorumluluğu ile sonuca gidilmelidir. Ortaya çıkan boşluk ürünün uygunluğu olmakla birlikte, tehlike içermeyen işlerde, kullanım hatası veya görülen iş sırasında yapay zekanın kullanıcılarının talimatı olmaksızın kendi vereceği karar ile meydana gelecek haksız fiil ile oluşacak zararlardır. Yapay zekanın kendi kendini geliştirerek bağımsız karar alabilmesi, kullanıcı açısından sorumluluk kurulmasını zorlaştırmaktadır. Bu durumda da **menfaat olgusu ile çalışanın verdiği zararlardan sorumluluk yolu ile sorun çözülmelidir.**

Yapay zekânın karar ve eylemleriyle verdiği zarardan kimin hangi gerekçeyle sorumlu tutulacağı hususu, birden fazla açıdan ele alındığında yapay zekâ robot, imal edilen, ithal edilen bir ürün olarak değerlendirilebileceği gibi, çalıştırılan, talimat verilen, kullanılan, faydalanılan, menfaat sağlanan olarak da değerlendirilebilmektedir. **Yapay zekâ robotlar zamanla adam çalıştırmanın yerini alacağından tıpkı adam çalıştırmanın sorumluluğunda olduğu gibi menfaat olgusunu öne çıkartmak gereklidir.** Yapay zekânın malvarlığının olmaması halinde zararın muhatabı olarak elektronik kişilik verilse dahi uğranılacak zararın tazmini noktasında boşluk devam edecektir. Üretim hatası olmayan durumlarda veya üretim hatası olsa dahi bu hususu iyice araştırmadan veya **işine uygun olduğu konusunda seçici davranmayan kullanıcının da sorumluluğuna gidilmesi gereklidir.** Ürünü satarak menfaat elde eden üretici veya ithalatçının yanı sıra **ürünü kullanarak, işini gördüren menfaat elde eden kullanıcının, çalıştırmanın da zarara katlanması gerekecektir.** Tıpkı adam çalıştıranda olduğu gibi belirli bir işini yaptırmak üzere yapay zekâ sahibi robot kullanan menfaat sahibi, **işe uygun yapay zekâ seçmeli, gerekli testleri yapmalı, uygun teçhizat sağlamalı, denetlemelidir.** Zira üretici, robotu uygun üretmiş ancak menfaat sahibi kullanıcı, amacına uygun kullanmamış veya gerekli özeni göstermemiş olabilir. Bu durumda ortaya çıkan zarardan sorumlu olmalıdır. Yapay zekanın kendi kendine karar vermesi söz konusu olabileceğinden, haksız fiil meydana gelen durumda, kullanıcısı doğrudan haksız fiil sahibi olmayacağından sorumluluktan kurtulması söz konusu

olabilecektir. Ürünün hatalı üretimi de söz konusu olmayabilir. Burada ortaya çıkan boşluğun adam çalıştıran sorumluluğu ile kapatılabileceği kanaatindeyiz. Adam ifadesi, yukarıda da belirttiğimiz gibi TDK ikinci anlamında ‘*birinin yanında bulunan ve işini yapan kimse*’, ‘*birinin yararlandığı, kullandığı kimse*’, ‘*görevli kimse*’ olarak ele alınmalı; sorumluluk kurulmalıdır. Çalışmada, adam çalıştıranın sorumluluğu tarihsel süreç içerisinde ele alınmış, iç hukuk sistemlerine yön veren genel hukuki sistemler içerisinde değerlendirilmiştir. Robotların, eylemlerinden sorumluluk, onları kullanan, üreten aktörlere yüklenebilecektir.

Robotların sorumluluğunun boyutları, zamanla daha da artacaktır. Yapay zekanın ulaşacağı boyutlar, robotları kasten zarar verme noktasına da getirebilecektir. Bu bağlamda, kötü niyetli üretimlerin engellenmesi için ölçütler getirilmeli; bu ölçütlere aykırılığın ceza kanunları kapsamında suç teşkil etmesi sağlanmalıdır. Diğer yandan trafikte araçların yarattığı tehlikenin benzeri bir tehlike yapay zekanın kullanımıyla kontrolsüz olarak artacaktır. Bu bağlamda sigorta endüstrisi devreye sokulmalı, bu yönde poliçeler üretilmeli, zorunlu sigorta yapılmayan hallerde zararı giderecek güvence hesabı benzeri fon kurulmalıdır.

KAYNAKÇA

Akipek, Şebnem ve Küçükgüngör, Erkan, ‘İngiliz Hukukunda İşçilerin Haksız Fiilleri Dolayısıyla İşverenin Kusursuz Sorumluluğu’ Prof. Dr. Seyfullah Edis’e Armağan, 741-751 (Dokuz Eylül 2000).

Altop, Atilla, ‘Değerlendirme Konuşması 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu Hükümlerinin Değerlendirilmesi Sempozyumu (3-4 Haziran 2011)’ Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi Özel Hukuku Sempozyumu Özel Sayısı, Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan (2. Bası, İstanbul 2012).

Antalya, Gökhan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (2. Bası, Seçkin 2019).

Bak Başak, ‘Medeni Hukuk Açısından Yapay Zekânın Hukukî Statüsü ve Yapay Zekâ Kullanımından Doğan Hukukî Sorumluluk’ (Türkiye Adalet Akademisi Dergisi) (Y. 9) 35 (Temmuz 2018).

Bakırcı, Kadriye, ‘İş Hukuku ve Toplumsal Cinsiyet Bakış Açısından “Adam” Çalıştıranın Sorumluluğu’ Akit Dışı Kusursuz Sorumlulukta Bedensel Zararlar Uluslararası Kongresi (Türkiye Barolar Birliği Yayınları 2018).

Bayamlıoğlu, Emre, ‘Akıllı Yazılımlar ve Hukukî Statüsü: Yapay Zekâ ve Kişilik Üzerine Bir Deneme’, Uğur Alacakaptan’a Armağan (İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, İstanbul 2008) 139.

Caspers, Georg, ‘Alman Hukukunda Adam Çalıştırmanın Sorumluluğu (Gerçekleştirme Görevlisinin Mali Sorumluluğu)’ Akit Dışı Kusursuz Sorumlulukta Bedensel Zararlar Uluslararası Kongresi (Türkiye Barolar Birliği Yayınları, 2018).

Erdoğan, Belgin, In Diem Addicto (Daha iyi teklif kaydı) (İstanbul 1972).

Eren, Fikret, ‘Adam Çalıştırmanın Sorumluluğunda İşletmenin Çalışma Düzeni ile Zarar Arasındaki İlişki’ Akit Dışı Kusursuz Sorumlulukta Bedensel Zararlar Uluslararası Kongresi (Türkiye Barolar Birliği Yayınları 2018).

Eren, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (25.Bası, Seçkin 2020).

Eren, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (4. Bası, Sevinç 1991).

Eren, Fikret, ‘Hukuka Aykırılık Bağı veya Normun Koruma Amacı Teorisi’ Prof. Dr. Mahmut Koloğlu’ya 70.Yaş Armağanı (Ankara, Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayını 1975).

Ersoy, Çağlar, Robotlar, Yapay Zekâ ve Hukuk (On İki Levha Yayınları, 2018).

Havutçu, Ayşe, Türk Hukukunda Örtülü Bir Boşluk: Üreticinin Sorumluluğu (Seçkin 2005).

Havutçu, Ayşe, 6402 Sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun’a Göre Ayıplı Mal veya Hizmet Nedeniyle Tüketicinin Tazminat Hakkı (Özellikle Bedensel Zararlar Yönünden, Yeni Gelişmeler Işığında Bedensel Zararların Tazmini, Uluslararası kongre, TBB, (Türkiye Barolar Birliği Yayınları: 309, Ocak 2016).

Holdsworth, Sir William, A History of English Law, VIII (London 1966).

Honsell, Heinrich /Vogt Nedim Peter /Wiegand Wolfgang, Kommentar zum Schweizerischen Obligationenrecht, I (3.Aufl.,Basel-Genf-Munchen 2003).

Jaggi, Peter, Beitrage zum Schweizerischen Juristentag (2. Halbbd. 1967).

Kaneti, Selim, İsviçre Federal Mahkemesinin Borçlar Hukuku Kararları (1.Bası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü 1968).

Kara Kılıçarslan, Seda, Adam Çalıştırmanın Sorumluluğu (Turhan 2017).

Karahasan, Mustafa Reşit, Sorumluluk Hukuku (Beta 1995).

Karahasan, Mustafa Reşit, Sorumluluk ve Tazminat Hukuku (Sevinç 1981).

Karahasan, Mustafa Reşit, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler (Beta 2004).

Keller, Max and Gabi, Sonja, Haftpflichtrecht (2.Aufl., Basel et al.1988).

Kılınç, Ayşe Nur, Adam Çalıştırmanın Organizasyon Sorumluluğu (Legal 2018).

Larenz, Karl und Canaris, Claus-Wilhelm, Lehrbuch des Schuldrechts, Band II2 (13.Aufl.1994).

Nater, Hans, Die Haftpflicht des Geschäftsherrn gemass OR 55 angesichts der wirtschaftlich-technischen Entwicklung (Zurich 1970).

Nomer, Haluk, Borçlar Hukuku Genel Hükümler (14.Bası, Beta 2015).

Oftinger, Karl and Stark, Emil W, Schweizerisches Haftpflichtrecht, II (Teil bd.I, Besonderer teil, 4.Aufl., Zürich 1987).

Rado, Türkan, Roma Hukuku Dersleri-Borçlar Hukuku (Filiz 2016).

Renaut, Marle-Helene, Histoire du droit des obligations, (Français, Ellipses, 2008).

Rey, Heinz, Ausservertragliches Haftpflichtrecht (4.Aufl., Zurich-Basel-Gent 2008).

Schwarz, Andreas B, Borçlar Hukuku Dersleri (çev: Bülent Davran) I (İstanbul 1948).

Serozan, Rona, Baysal Başak and Sanlı Kerem Cem, Serozan Borçlar Hukuku Özel Bölüm (İstanbul, 2019).

Şenocak, Zarife, ‘Adam çalıştırmanın Sorumluluğunda (TBK mad 66) Özel Sorunlar’ Akit Dışı Kusursuz Sorumlulukta Bedensel Zararlar Uluslararası Kongresi (Türkiye Barolar Birliği Yayınları 2018).

Tahiroğlu, Bülent, Roma Borçlar Hukuku (Der 2016).

Tandoğan, Haluk, Kusura Dayanmayan Sözleşme Dışı Sorumluluk Hukuku (Turhan 1981).

Topuz, Murat, ‘Adam Çalıştırmanın Sorumluluktan Kurtulmasını Sağlayabilecek Hukuki İmkanlar’ Akit Dışı Kusursuz Sorumlulukta Bedensel Zararlar Uluslararası Kongresi (Türkiye Barolar Birliği Yayınları 2018).

Uygur, Turgut, Açıklamalı-İçtihatlı Borçlar Kanunu, Sorumluluk ve Tazminat Hukuku, C.3 (Seçkin 2003).

Uzun, Fatih Burak: ‘Gerçek Kişilerin Hak Ehliyeti ve Hak Ehliyetine Uygulanacak Hukukun Tespiti’, (Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi) 6.2 (2016).

Ünlütepe, Mustafa, Organizasyon Sorumluluğu (TBK m.66/3) (Legal 2016).

Widmer, Pierre and Wessner, Pierre, Revision und Vereinheitlichung des Haftpflichtrechts, Erläuternder Bericht (Bern 2000).

Yüksel Bozkurt, Armağan Ebru and Bak, Başak ‘Yapay Zekâ’, Futurist Hukuk (Aristo Yayınları 2018).

Zimmermann, Reinhard, The Law of Obligations, Roman Foundations of the
Civilian Tradition (New York 1996).